

Inspraak- en reactiebundel

Zienswijzen en reacties op de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het voornemen tot 'GASWINNING TERNAARD'

Inspraakpunt Bureau Energieprojecten
Postbus 248
2250 AE VOORSCHOTEN
www.bureau-energieprojecten.nl

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF.....	1
KENNISGEVING.....	3
MONDELINGE, SCHRIFTELIJKE EN DIGITALE REACTIES EN ZIENSWIJZEN:	
OPZOEKTABEL	
REGISTRATIENUMMER VERSUS REACTIENUMMER EN ZIENSWIJZENUMMER.....	5
ALFABETISCH OVERZICHT ORGANISATIES EN REACTIES / ZIENSWIJZEN.....	6
REACTIES R016 TOT EN MET R020.....	7
ZIENSWIJZENUMMER 1 TOT EN MET 25.....	44

Woord vooraf

Van vrijdag 9 september 2016 tot en met donderdag 20 oktober 2016 lag de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau (concept-NRD) ter inzage voor het voornemen tot 'GASWINNING TERNAARD'. Een ieder kon naar aanleiding van de concept-NRD een zienswijze inbrengen. Overheden konden een reactie geven.

Waarom gaswinning in Nederland?

Nederland werkt aan de overgang naar een duurzame energievoorziening in 2050. Door uitvoering van het Energieakkoord neemt het aandeel duurzaam opgewekte energie van 5,8% nu naar 16% in 2023 fors toe. Ondanks deze stijging blijft gas, als schoonste fossiele brandstof, ook komende jaren nodig als een van de energiebronnen. Momenteel gebruikt 98% van de huishoudens in Nederland gas om hun huis te verwarmen en om te koken. Om die reden wordt er onder hoge veiligheidseisen en in zorgvuldig overleg met de omgeving gaswinning op eigen bodem en op zee toegestaan. Zo houden we in de overgang naar duurzame energie onze energievoorziening veilig, betrouwbaar en betaalbaar.

Wat zijn de plannen in Ternaard?

De Nederlandse Aardoliemaatschappij B.V. (NAM) wil een productieboring naar het gasveld Ternaard uitvoeren. Dit gasveld ligt op 3 kilometer diepte ten noorden van het dorp Ternaard in de gemeente Dongeradeel. Een klein deel van dit gasveld ligt onder land. Het grootste deel van dit gasveld ligt onder de Waddenzee onder het kombergingsgebied 'Pinkegat'. Als de boring succesvol is, wil NAM het gas uit het Ternaard gasveld winnen. Hiervoor moet een nieuwe pijpleiding worden aangelegd vanaf de productielocatie naar de bestaande NAM-locatie Moddergat.

Coördinatie vanuit de rijksoverheid

Op de besluitvorming over eventuele gaswinning in Ternaard is de rijkscoördinatieprocedure (RCR) van toepassing. Dit betekent dat de winningslocatie en de benodigde pijpleiding worden vastgelegd in een inpassingsplan dat wordt vastgesteld door de ministers van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu. Het inpassingsplan wordt voorbereid in één gecoördineerde procedure samen met een aantal andere vergunningen en ontheffingen. De Minister van Economische Zaken coördineert de procedure.

Middels een kennisgeving informeerde EZ het publiek over het voornemen tot dit project. De concept-NRD werd ter inzage gelegd. Hierin is onder andere aangegeven welke aspecten in het MER nader onderzocht worden.

Informatieavond

Er is één inloopavond georganiseerd, waar medewerkers van de verschillende betrokken overheden en van de NAM aanwezig waren om vragen te beantwoorden. De inloopavond vond plaats op 29 september 2016 van 19.00 uur tot 21.00 uur in Dorpshuis Túnawerth, Aldebuorren 13, Ternaard. Men kon hier formeel een zienswijze of reactie geven op de concept-NRD.

Zienswijzen en reacties

Op de concept-NRD zijn binnen de inspraaktermijn in totaal 22 zienswijzen binnengekomen (waarvan 22 uniek) en 3 reacties van overheden. De zienswijzen en reacties zijn integraal opgenomen in deze bundel. U kunt deze inspraak- en reactiebundel downloaden van www.bureau-energieprojecten.nl.

Registratie en verwerking

De ontvangen zienswijzen en reacties zijn geregistreerd. Aan de indieners is een ontvangstbevestiging gezonden met daarin een registratienummer. Met de opzoektabelen op pagina 5 kan bij het ontvangen registratienummer het bijbehorende reactie- of zienswijzenummer worden opgezocht.

Verdere procedure

Ook de Commissie voor de milieueffectrapportage is om advies gevraagd over reikwijdte en detailniveau. De Commissie heeft de ontvangen zienswijzen en reacties bij haar advies betrokken.

Alle zienswijzen en reacties van de betrokken overheden en het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage worden bekeken door de minister van EZ en verwerkt in de definitieve Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). Daarin wordt vastgelegd welke informatie in het MER opgenomen dient te worden.

Als het MER is afgerond, worden mede op basis daarvan de ontwerpbesluiten voorbereid. Deze ontwerpbesluiten zullen samen met het MER ter inzage worden gelegd. Dit wordt te zijner tijd aangekondigd in onder andere lokale huis-aan-huisbladen en op www.bureau-energieprojecten.nl.

Kennisgeving voornemen milieueffectrapport gaswinning Ternaard, Ministerie van Economische Zaken

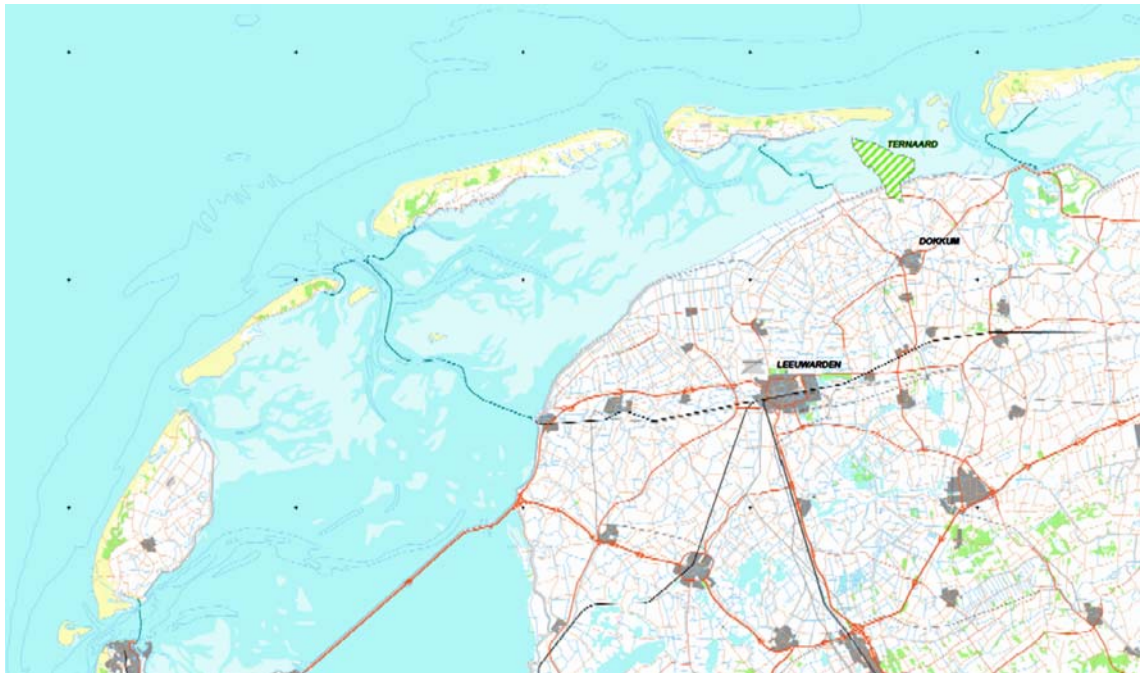
Van vrijdag 9 september 2016 tot en met donderdag 20 oktober 2016 ligt de onderzoeksopzet (notitie reikwijdte en detailniveau) voor het milieueffectrapport voor het voornemen tot de gaswinning in Ternaard ter inzage. Iedereen kan hierop reageren met een zienswijze.

Waarom gaswinning in Nederland?

Nederland werkt aan de overgang naar een duurzame energievoorziening in 2050. Door uitvoering van het Energieakkoord neemt het aandeel duurzaam opgewekte energie van 5,8% nu naar 16% in 2023 fors toe. Ondanks deze stijging blijft gas, als schoonste fossiele brandstof, ook komende jaren nodig als een van de energiebronnen. Momenteel gebruikt 98% van de huishoudens in Nederland gas om hun huis te verwarmen en om te koken. Om die reden wordt er onder hoge veiligheidseisen en in zorgvuldig overleg met de omgeving gaswinning op eigen bodem en op zee toegestaan. Zo houden we in de overgang naar duurzame energie onze energievoorziening veilig, betrouwbaar en betaalbaar.

Wat zijn de plannen in Ternaard?

De Nederlandse Aardoliemaatschappij B.V. (NAM) wil een productieboring naar het gasveld Ternaard uitvoeren. Dit gasveld ligt op 3 kilometer diepte ten noorden van het dorp Ternaard in de gemeente Dongeradeel. Een klein deel van dit gasveld ligt onder land. Het grootste deel van dit gasveld ligt onder de Waddenzee onder het kombergingsgebied 'Pinkegat'. Als de boring succesvol is, wil NAM het gas uit het Ternaard gasveld winnen. Hiervoor moet een nieuwe pijpleiding worden aangelegd vanaf de productielocatie naar de bestaande NAM-locatie Moddergat.

Coördinatie vanuit de rijksoverheid

Op de besluitvorming over eventuele gaswinning in Ternaard is de rijkscoördinatieregeling (RCR) van toepassing. Dit betekent dat de winningslocatie en de benodigde pijpleiding worden vastgelegd in een inpassingsplan dat wordt vastgesteld door de ministers van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu. Het inpassingsplan wordt voorbereid in één gecoördineerde procedure samen met een aantal andere vergunningen en ontheffingen. De Minister van Economische Zaken coördineert de procedure.

De eerste stap in dit proces is een onderzoeksopzet, de zogeheten conceptnotitie reikwijdte en detailniveau. Deze onderzoeksopzet ligt nu ter inzage en hierin staat hoe het milieuonderzoek wordt uitgevoerd en hoe dit in het milieueffectrapport (MER) moet worden opgenomen.

Met een MER worden mogelijke milieueffecten op leefomgevingskwaliteit, gezondheid, landschap, natuur, bodem en water in beeld gebracht. De uitkomsten worden betrokken bij de besluitvorming rond eventuele gaswinning in Ternaard.

Als het MER is afgerond, worden de locatie- en tracékeuze voorbereid en worden onder andere een inpassingsplan, een instemmingsbesluit met het winningsplan en de omgevingsvergunning opgesteld. Het MER wordt samen met het ontwerp inpassingsplan en de andere ontwerpbesluiten ter inzage gelegd. Hierop kan iedereen reageren. Dit wordt te zijner tijd aangekondigd in de Staatscourant, huis-aan-huisbladen en op www.bureau-energieprojecten.nl.

Waar kunt u de stukken inzien?

U kunt de onderzoeksopzet van vrijdag 9 september 2016 tot en met donderdag 20 oktober 2016 inzien op www.bureau-energieprojecten.nl en tijdens reguliere openingstijden (op papier) bij:

- Gemeentehuis Dongeradeel, Koningstraat 13, Dokkum, T 140519.

Informatiemarkt

U bent van harte welkom op de informatiemarkt om vragen te stellen en informatie te krijgen over de eventuele gaswinning in Ternaard. De inloopavond wordt gehouden op:

29 september 2016, Dorpshuis Túnawerth, Aldbuorren 13, Ternaard.

Tussen 19.00 uur en 21.00 uur kunt u binnenlopen en met medewerkers van de overheid en NAM in gesprek gaan.

U kunt uw mening geven

In uw zienswijze kunt u ingaan op de onderzoeksopzet. U kunt hierbij denken aan:

- alternatieve locaties;
- te onderzoeken milieueffecten;
- het toetsingskader.

Hoe kunt u reageren?

U kunt van vrijdag 9 september 2016 tot en met donderdag 20 oktober 2016 reageren.

Digitaal: Wij ontvangen uw zienswijzen bij voorkeur digitaal. Dat kan via www.bureau-energieprojecten.nl onder Gaswinning Ternaard. U kunt niet reageren via e-mail.

Post: Bureau Energieprojecten, Inspraakpunt Gaswinning Ternaard, Postbus 248, 2250 AE Voorschoten. Wilt u uw brief ondertekenen en uw adres noemen? Dan kunnen wij in een later stadium contact met u opnemen.

Mondeling: Tijdens de informatiemarkt of via Bureau Energieprojecten op werkdagen van 9.00 uur tot 12.00 uur, T (070) 379 89 79.

Wat gebeurt er met uw zienswijze?

De onderzoeksopzet wordt ook voorgelegd aan de betrokken overheden (gemeenten, provincie en waterschap), adviseurs met een wettelijke taak en de Commissie voor de milieueffectrapportage. Alle zienswijzen, reacties en adviezen worden betrokken in de definitieve onderzoeksopzet: de notitie reikwijdte en detailniveau. Mede op basis van deze notitie wordt het MER opgesteld.

Meer informatie vindt u op www.bureau-energieprojecten.nl. Heeft u na het bezoeken van de website nog vragen? Dan kunt u bellen met het Bureau Energieprojecten, T (070) 379 89 79.

Opzoektabel mondelinge, schriftelijke en digitale reacties zienswijzen

In onderstaande tabel kunt u met het registratienummer het nummer van de reactie of zienswijze opzoeken. De reacties zijn van pagina 7 opgenomen. De zienswijzen vindt u vanaf pagina 44.

Zienswijzen en reacties op de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het voornemen tot 'GASWINNING TERNAARD'

Registratienummer	Zienswijzenummer	Reactienummer
6L-SN-0001	0001	
6L-SN-0002	0002	
6L-SN-0003	0003	
6L-SN-0004	0004	
6L-SN-0005	0005	
6L-SN-0006	0006	
6L-SN-0007	0007	
6L-SN-0008	0008	
6L-SN-0009	0009	
6L-SN-0010	0010	
6L-SN-0011	0011	
6L-SN-0012	0012	
6L-SN-0013	0013	
6L-SN-0014	0014	
6L-SN-0015	0015	
6L-SN-0016		R016
6L-SN-0017	0017	
6L-SN-0018	0018	
6L-SN-0019		R019
6L-SN-0020		R020
6L-SN-0021	0021	
6L-SN-0022	0022	
6L-SN-0023	0023	
6L-SN-0024	0024	
6L-SN-0025	0025	

Alfabetisch overzicht organisaties en reacties / zienswijzen

Zienswijzen en reacties op de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het voornemen tot 'GASWINNING TERNAARD'

Zienswijze- / reactienummer	Organisatie
0013	FNP Dongeradiel, DOKKUM
R016	Gemeente Dongeradeel, College van Burgemeester en Wethouders, DOKKUM
R019	Provincie Fryslân, Gedeputeerde Staten, LEEUWARDEN
0023	Stichting Feste Grun Dongeradeel, ANJUM
0018	Vereniging van Dorpsbelangen Ternaard, TERNAARD
0017	Waddenvereniging, HARLINGEN, mede namens It Fryske Gea; Natuur- en Milieufederatie Groningen; GroningerBodemBeweging
R020	Wetterskip Fryslân, Dagelijks bestuur, LEEUWARDEN

Reacties R016 tot en met R020

Verzonden: Woensdag 19 oktober 2016 17:45
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Postbus
Huisnummer: 1
Postcode: 9100 AA
Woonplaats: DOKKUM
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: Gemeente Dongeradeel, College van Burgemeester en Wethouders
Mede namens: betreft: brief College van B&W gemeente Dongeradeel

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

zie bijgaande brief college van B&W Dongeradeel

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

zie bijgaande brief college van B&W Dongeradeel

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

zie bijgaande brief college van B&W Dongeradeel

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

zie bijgaande brief college van B&W Dongeradeel

Reactie

ons kenmerk: 2016004386
 afdeling: ONTW - VRO Econom. en
 Grondzaken
 beh. ambtenaar:
 doorkiesnummer:

uw kenmerk: DGETM-EO/16131268
 uw brief: 1 september 2016
 uw KvK-nummer:

Aan: Minister Kamp van Economische Zaken
 Directie Energie en Omgeving

Postbus 20401
 2500 EK Den Haag

Onderwerp:
 concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau
 Milieueffectrapportage Rijkscoördinatiergeling
 Gaswinning Waddenzee vanaf een locatie bij Ternaard

Dokkum, 17 oktober 2016
 verzonden: 19 oktober 2016

Geachte minister Kamp,

Enige tijd geleden heeft de NAM bij uw minister van Economische Zaken (EZ) het RCR-project gaswinning Ternaard aangemeld. Dit ter voorbereiding op de benodigde besluitvorming betreffende de door NAM beoogde gaswinning uit het Ternaardveld, welke voor een groot deel onder de Waddenzee is gelegen.

In de kamerbrief "Samen energieprojecten realiseren: visie op omgevingsmanagement" van 1 februari 2016 schrijft uw minister dat bij verschillende energieprojecten, onder mede verantwoordelijkheid van het rijk, ingezet gaat worden op omgevingsmanagement. Dit project van een door de NAM beoogde gaswinning uit het "Ternaardveld Waddenzee" is in dat kader als piloot aangemerkt.

In deze pilot werkt uw ministerie en ook de NAM in de geest van de nieuwe Omgevingswet en verder ook de nieuwe Mijnbouwwet. Dit houdt onder andere in dat er binnen RCR Ternaard een traject gaat plaatsvinden, waarin in overleg met lokale partijen en overheden de invulling van omgevingsparticipatie concreet vorm en inhoud gaat krijgen. In deze brief reageren wij op de eerste procedurestap binnen de RCR Ternaard de notitie Reikwijdte en Detailniveau Milieueffectrapportage korthedshalve NRD voor het Ternaardveld genoemd.

Een nieuw plan voor gaswinning in dit centrale Nederlandse Waddengebied en op korte afstand van het vml. Lauwerszeegebied staat in de context van reeds bestaande gaswinning van de NAM vanaf meerdere locaties nabij dorpen in de gemeenten Dongeradeel, Ameland, Koollumerland c.a., Ferwerderadiel en verder ook De Marne. Een belangrijk deel van de bestaande gaswinning van de NAM in de regio vindt plaats op het vaste land. Een ander deel vanaf o.a. Moddergat en Lauwersoog bevindt zich deels onder de Waddenzee en het Lauwersmeergebied.

Nieuw beoogde gaswinning vanuit het Ternaarder gasveld welke voor een groot deel onder de Waddenzee is gelegen, betreft een complex bestuurlijk vraagstuk. Niet in de laatste

bijlagen: 0

plaats vanwege het feit dat de Waddenzee een belangrijk wettelijk beschermd vitaal natuurgebied is.

Binnen het kader van de Milieueffectrapportage zal als vanzelfsprekend een zogenoemde "passende beoordeling" moeten plaatsvinden om het effect van gaswinning op belangrijke natuur- en landschapswaarden nader in beeld te brengen. Zoals ook al door Gedeputeerde Staten vermeldt, behoeft de "hand aan de kraan"-methodiek een wetenschappelijke review om daarin op bruikbaarheid opnieuw getoetst te worden. Nieuwe gaswinning vanaf een denkbare winlocatie bij Ternaard kan effecten van bestaande gaswinning in de omgeving regio op verschillende manieren beïnvloeden. Het is van belang cumulatieve effecten van bestaande gaswinning zowel voor het vaste land als voor de Waddenzee helder te duiden binnen de milieueffectrapportage en daarin op te nemen scenariomodellen.

Belangrijk juridisch vraagstuk hierbij is of en zo ja op welke wijze een door de NAM beoogde "hand aan de kraan methodiek" voor gaswinning bij Ternaard aansluit bij actuele en ook nieuwste wettelijke kaders en ook jurisprudentie. Vraagstuk hierbij zal zijn of en zo ja in hoeverre de nieuwe Wet Natuurbescherming straks het leidende en sturende juridisch kader bij een eventuele toepassing van een dergelijke methodiek is en op welke wijze dit juridisch correspondeert met de (nieuwe) Mijnbouwwetgeving.

Naast effecten op de kwetsbare Waddenzee zullen effecten vanuit de NRD en MER duidelijk voor zowel de korte als vooral ook de lange termijn na het einde van de gaswinning voor het vaste land duidelijk in beeld moeten worden gebracht. Ook na het in de toekomst beëindigen van de gaswinning in dit gebied zal de veiligheid van het gebied gegarandeerd en ook schade-afhandeling effectief geborgd moeten zijn.

Het gasveld Ternaard bevindt zich in een bijzondere geologische context. Zo is het gasveld volgens berekeningen van de NAM gelegen onder een bijzonder dik zoutpakket in de diepe ondergrond. Uw minister en ook Staatstoezicht op de Mijnen heeft bij eerdere winningsvergunningen voor bestaande gaswinning in deze regio de harde voorwaarde opgenomen en de NAM er met zoveel woorden op gevergd dat het effect van bestaande gaswinnings nabij o.a. Anjum op de stabiliteit van zoutlagen in de diepere ondergrond zorgvuldig op een wetenschappelijk verantwoorde manier in beeld wordt gebracht. Dit eerdere onderzoek bij bestaande gaswinnings in dit gebied zal moeten worden betrokken bij wetenschappelijk vervolgonderzoek naar de stabiliteit van de zoutlagen boven het gasveld Ternaard. Hierbij zal het effect op de bovengrondse functies heel duidelijk in beeld moeten worden gebracht. Naast bodemdaling zal hierbij nadrukkelijk ook in beeld moeten worden gebracht of en zo ja in welke mate gaswinning bovengronds tot bodembeweging c.q. aardbevingen kan leiden.

De aanwezigheid van veel historische en beeldbepalende bebouwing in het winningsgebied, is een belangrijk gegeven voor het in beeld brengen van effecten van eventuele scenario's van bodembeweging. De fundering van bestaande bebouwing in het gebied is berekend op een stabiele vaste ondergrond. Veelal is de huidige bebouwing op staal gefundeerd. Fundering op staal is een funderingswijze waarbij de muren of wanden, meestal door tussenkomst van een verbrede voet, rechtstreeks op de draagkrachtige bodem rusten. Deze algemeen toegepaste oude funderingsprincipes voor bestaande bebouwing in het gebied zijn in het geheel niet berekend op bodembeweging.

Hierbij zal dan ook concreet benoemd moeten worden of en zo ja in hoeverre er sprake is van risico's op scheurvorming in muren van gebouwen in het winningsgebied als gevolg van gaswinning. Bij een eventueel risico op bodembeweging kan ook de grondwaterstand beïnvloeden. Dit aspect zal nadrukkelijk ook meegenomen moeten worden in NRD en Milieueffectrapportage.

Verder zal het effect van gaswinning in de bijzondere geologische context op de stabiliteit van de zeekering heel precies op wetenschappelijk verantwoorde wijze in beeld gebracht moeten worden, omdat een gegarandeerde stabiele zeekering van vitaal belang is voor de veiligheid van mensen en dieren in deze hele kustregio.

Uit zorgvuldig en voldoende wetenschappelijk effectonderzoek zal uiteindelijk moeten blijken of gaswinning vanuit het Ternaarder veld wel of niet bestuurlijk verantwoord is voor zowel NAM als afzonderlijk ook uw minister bij te nemen besluiten in het vervolgtraject RCR Ternaard. Het onderwerp fracking zal als afzonderlijk vraagstuk zorgvuldig in dit wetenschappelijk effectonderzoek meegenomen moeten worden, omdat die activiteit mogelijk aanvullende risico's kent in vergelijking tot reguliere gaswinning mede gelet op de genoemde bijzondere geologische context van dit gasveld. Uitsluiten c.q. het niet toestaan van fracking is hierbij het alternatief.

In het verleden zijn de zoutlagen boven het gasveld Ternaard in beeld geweest als onderzoekslocatie voor de opslag van nucleair afval. Alle regionale overheden, lokale partijen en belanghebbenden hebben zich destijds meerdere keren onomwonden uitgesproken tegen ideeën en onderzoeken voor de opslag van nucleair afval in deze zoutlagen bij Ternaard. Ons college vraagt uw minister namens alle betrokken ministers definitief te bevestigen dat plannen voor gaswinning in dit gebied niet samengaan met eventuele ideeën voor opslag van nucleair afval in zoutlagen in dit nieuw beoogde gaswinningsgebied.

In 2011 heeft uw ministerie verder een onderzoek "Mogelijke alternatieven voor ondergrondse opslag van gas in de zoutkoepel Pieterburen" door TNO laten uitvoeren en daarbij onder meer de opslagmogelijkheden voor gas in de zoutkoepel Ternaard in beeld gebracht. Wij vragen u de bestuurlijke status van dit onderzoeksscenario van gasopslag in de zoutkoepel Ternaard helder te duiden bij vaststelling van de NRD en de Milieueffectrapportage. Immers als gaswinning de zoutlagen van boven het Ternaarderveld minder stabiel maakt dan zal in de NRD en Milieueffectrapportage meteen helder gededd moeten worden of daarmee een scenario van gasopslag in deze zoutkoepel als te risicovol kwalificeren is. Ons college vraagt uw minister namens het rijk om bestuurlijke duidelijkheid dat het gebied niet ook nog eens geconfronteerd zal gaan worden met vraagstukken van gasopslag in deze zoutkoepel.

Momenteel wordt landelijk door samenwerkende ministeries de opstelling van nieuw beleid voor de ondergrondse ruimte voorbereid in een nieuw geplande landelijke structuurvisie voor de ondergrondse ruimte. Hierin kan worden geregeld dat gaswinning onder natuurgebieden als in dit geval bijvoorbeeld de Waddenzee verder aan banden wordt gelegd. Bij formele besluitvorming over de RCR Ternaard vragen wij uw minister helder te duiden wat de gevolgen zijn van een nieuwe structuurvisie voor de ondergrondse ruimte voor deze hier door de NAM beoogde gaswinning.

Toekomstig hergebruik van uitgeduceerde gasvelden is een belangrijk bestuurlijk vraagstuk waar belanghebbenden en overheden in het gebied vroegtijdig in meegenomen moeten worden. Wij vragen u bij de beoordeling van deze NRD duidelijk bestuurlijk af te wegen of dit specifieke onderwerp en de daaraan verbonden risico's niet nu al meteen meegenomen moet worden in de milieueffectrapportage.

Ons college van burgemeester en wethouders benadert het dossier de gaswinning van het Ternaarder veld vanuit een kritische houding in de context van het Fries Manifest Gas- en Zoutwinning. Dit manifest is in april van dit jaar door de Friese overheden onder de aandacht gebracht van Tweede Kamer en uw minister bij de behandeling van de nieuwe mijnbouwwetgeving. Dit is een bestuurlijk referentiekader voor bestaande gaswinning, maar

ook voor nieuwe plannen voor gaswinning als in dit geval het gasveld Ternaard geldt dit manifest voor ons college als belangrijk en zeer actueel bestuurlijk richtsnoer. Binnen dit kader bepleiten wij onder meer de wetenschappelijk verantwoorde toepassing van nulmetingen/nulopnames van gebouwen in zowel de bestaande als nieuwe gaswinningsgebieden bij de Milieueffectrapportage heel duidelijk in het onderzoekstraject integraal mee te nemen. De toepassing van trillingsmeetapparatuur als onderdeel van een objectief meetnet zal eveneens vitaal onderdeel kunnen vormen van een veiligheidsnetwerk in zowel nieuwe als bestaande winningsgebieden.

Naast zorgen voor planten en dieren in de Waddenzee zal er in deze NRD en hieruit voortvloeiende Milieueffectrapportage zorgvuldig aandacht besteed moeten worden aan het in beeld brengen en benoemen van mogelijk toe te passen maatregelen om effecten op het land te minimaliseren. In de recente brief van Gedeputeerde Staten aan uw ministerie over dit onderwerp wordt in dit verband terecht aandacht gevraagd voor cultuurhistorische en landschappelijke waarden in het winningsgebied alsook de klimaateffecten en de toename van het verziltingsvraagstuk door gaswinning in binnendijks gebied. Ons college voegt daar ook het vraagstuk van verkeersveiligheid als belangrijk onderzoeksvraagstuk voor de NRD aan toe naast de bekende wettelijke invloedsfactoren voor de directe omgeving van risicocontouren, akoestische effecten en een inzet om lichthinder bij een boorlocatie maximaal te voorkomen c.q. te beperken.

Gaswinning kan mede door effecten op korte en lange termijn de leefbaarheid in een winningsregio beïnvloeden, zowel negatief als in uitzonderlijke gevallen soms ook positief. Gaswinning zal in geen geval een bedreiging mogen vormen voor het lange termijn perspectief van bovengrondse functies en leefbaarheid in een winningsregio en zeker niet in een gebied met een kwetsbare sociaal economische structuur van deze Friese kustregio. Landelijk op rijksniveau gemotiveerde nieuwe gaswinning kan in het lange termijnperspectief van deze kwetsbare regio alleen dan een verantwoorde keuze zijn voor uw minister en ook NAM als hieraan een structuurbijdrage wordt gekoppeld voor ontwikkelingsperspectief, versterking van de leefbaarheid en herstel van natuur en Waddenlandschap.

Bij dit alles is het de komende tijd van belang dat uw minister in en bij de komende procedures RCR Ternaard de regio niet als wingewest tegemoet blijft treden, maar de NAM en betrokken rijksdiensten gaat vergen op een proces van denken vanuit lokaal lange termijn perspectief van wat gaswinning de regio kan brengen. Die noodzakelijke verdere cultuurverandering in deze sector bij alle betrokken partijen is al veel eerder door u overgenomen vanuit het u bekende rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid over de bekende risico's van gaswinning ook buiten Groningen. Deze pilot Omgevingswet haakt hierop aan en zal de daad bij het woord moeten voegen om concreet vorm en inhoud te gaan geven aan omgevingsparticipatie.

De NRD is een eerste stap in een proceduretraject RCR Ternaard met steeds nieuwe beslistmomenten voor uw minister en afzonderlijk ook voor de NAM om op basis van uitgevoerd onderzoek zorgvuldig af te wegen al dan niet verder te gaan met een vervolgstap. Ons college zal de verdere traject zorgvuldig en kritisch blijven volgen in nadere afstemming met verschillende stakeholders en ook andere betrokken overheden in deze regio.

Vanwege de bestuurlijke rol van onze gemeenteraden, Algemeen Bestuur van Wetterskip Fryslân en Provinciale Staten bij dit traject stellen wij u voor te gaan koersen op het gezamenlijk met uw ministerie en betrokken regionale overheden organiseren van een informatiebijeenkomst begin 2017 over de RCR Ternaard, waarin naast uw ministerie en de NAM ook andere stakeholders als bijvoorbeeld de Waddenvereniging hun visie op de plannen voor gaswinning op het gasveld Ternaard kunnen geven.

Tot slot merken wij aan het einde van deze brief op dat wij verder alle inhoudelijke opmerkingen over de concept NRD in de brief van Gedeputeerde Staten van 10 oktober 2016 onderschrijven.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Dongeradeel,

loco-secretaris

H. Pilat

loco-burgemeester

A. van der Ploeg

provinsje fryslân
provincie fryslân

postbus 20120
8900 hm leeuwarden
tweebaksmarkt 52
telefoon: (058) 292 59 25
telefax: (058) 292 51 25

www.fryslan.frl
provincie@fryslan.frl
www.twitter.com/provfryslan

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving

Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Leeuwarden, 10 oktober 2016

Verzonden, **11 OKT. 2016**

Ons kenmerk : 01349837
Afdeling : Stêd en Plattelân
Behandeld door :
Uw kenmerk : DGETM-EO / 16131246
Bijlage(n) :

Onderwerp : Reactie op concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau Boring en gaswinning Ternaard

Geachte

U heeft ons op 12 september 2016 verzocht om een reactie te geven op de concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau Boring en gaswinning Ternaard (concept-NRD). Daarbij heeft u ons gevraagd uiterlijk op 20 oktober 2016 te reageren. Hierbij ontvangt u onze reactie.

Allereerst maken wij graag van de gelegenheid gebruik om ons standpunt over gaswinning nogmaals onder de aandacht te brengen. Wij zijn, zoals u bekend, tegen iedere nieuwe gaswinning in Fryslân. Niet alleen op land maar zeker ook onder een uniek en kwetsbaar gebied als de Waddenzee, waaraan de status van Natura 2000-gebied en werelderfgoed is toegekend. Ons standpunt is voortgekomen uit de maatschappelijke zorgen over de effecten van gaswinning op gebouwen, de omgeving (zoals watersystemen) en de natuur.

Mocht u ondanks ons dringende verzoek toch over willen gaan tot gaswinning, dan verzoeken wij u om te zorgen voor voldoende waarborgen ter bescherming van de natuurwaarden, de landschappelijke en economische kwaliteit en de belangen van de inwoners.

Naar aanleiding van de concept-NRD hebben wij de volgende opmerkingen. Wij verzoeken u deze te betrekken bij het opstellen van NRD, zodat een volledige onderzoeksopzet voor het Milieueffectrapport (MER) kan ontstaan.

Het MER dient volledig en uitputtend inzicht te geven in de directe en indirecte milieueffecten van het voorgenomen initiatief, zowel voor ondergrondse als bovengrondse belangen. In het MER zal tevens worden ingegaan op de sociale impact van het initiatief, zoals u schrijft in de concept-NRD. Naar onze mening sluit dit goed aan bij de visie van het kabinet op het omge-

vingingsmanagement bij energieprojecten en het advies van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) over aardbevingsrisico's in Groningen. Er is echter niet beschreven hoe dit gebeurt en welke sociale aspecten (bijv. leefbaarheid) worden onderzocht. Hiervoor is het van belang om regionale input te organiseren. Wij verzoeken u om in de NRD daar alsnog aandacht aan te besteden.

Het project Boring en gaswinning Ternaard is aangewezen als pilot in het kader van het omgevingsmanagement bij energieprojecten van het Rijk. Het samenbinden van belangen is hierbij een van de uitgangspunten. Naar onze mening zal onderzocht moeten worden welke belangen worden beïnvloed door het voorgenomen initiatief en hoe deze kunnen worden samengebracht. Wat ons betreft heeft het de voorkeur om in de NRD op te nemen hoe u hier invulling aan denkt te geven. Het toepassen van een model voor herstel van de balans in de lusten en lasten, kan hierin waardevol zijn. Het is ons inziens dan ook niet nodig om te wachten op de resultaten van de door het ministerie van Economische Zaken ingezette verkenning naar de lusten en lasten bij energieprojecten. Het past juist binnen het kader van deze pilot om hiermee al te starten en ervaring op te doen.

Volgens de concept-NRD is op basis van de vigerende gebruiksruimte een maximale winning van circa 4 miljard m³ realistisch. Nu TNO onlangs een advies heeft uitgebracht over het beleidsscenario voor de zeespiegelrijzing voor delfstofwinning onder de Waddenzee, is niet duidelijk wat als vigerende gebruiksruimte is gehanteerd. Daarbij komt dat in de concept-NRD niet is onderbouwd hoe de maximale winning tot stand is gekomen en wat de relatie is met de gebruiksruimte (mm/j).

In paragraaf 3.5.3. zijn twee uitvoeringsvarianten beschreven. Er zijn in de concept-NRD echter geen varianten (bijv. winningstechnieken en snelheid van winning) aangedragen die onderscheidend kunnen zijn op het aspect bodemdaling, terwijl dit als voornaamste effect wordt gezien. Wij zien graag dat dit alsnog in de NRD wordt opgenomen.

Bodemdaling is een van de voornaamste effecten en verantwoordelijk voor afgeleide effecten. In de concept-NRD wordt niet ingegaan op welke wijze de initiatiefnemer er voor zorgdraagt dat de best bestaande technieken en modellen worden toegepast voor het berekenen van de bodemdalingsprognoses. Naar onze mening moet een (wetenschappelijke) review op de gebruikte modellen plaatsvinden en moeten op de resultaten van de initiatiefnemer controleberekeningen worden uitgevoerd. Dit met het oog op het verkrijgen van een onafhankelijk en deskundig oordeel over de bruikbaarheid en de betrouwbaarheid van de voorspellingen. Er wordt gewerkt volgens het 'hand aan de kraan'-principe dat komt neer op groen licht zonder precies te weten wat de consequenties zijn. Zolang er nog onderzoek plaatsvindt naar de beste methodiek om bodemdaling te voorspellen, zal een streng worst-case scenario het uitgangspunt moeten zijn.

Het beoordelingskader in de concept-NRD biedt onvoldoende detailinformatie. Nadeel hiervan is dat het MER daardoor niet toetsbaar is op resultaat. Er is niet weergegeven hoe er ten opzichte van de referentiesituatie wordt beoordeeld. Wij verzoeken u het detailniveau van de NRD te verhogen en zoveel mogelijk te kwantificeren, zodat duidelijk is wat onderzocht wordt en hoe dat onderzoek plaatsvindt.

In de concept-NRD wordt over het al dan niet toepassen van fracking geen duidelijk uitsluit- sel gegeven. Het gebruikte argument dat bij de meeste naburige gasvelden fracking niet nodig is gebleken, is wat ons betreft onvoldoende overtuigend. Bij gaswinning Ameland en Blije

is wel meerdere malen fracking toegepast. Wij verzoeken u om fracking als variant op de voorgenomen activiteit volledig uit te sluiten in de NRD.

Binnen afzienbare tijd zal de op het voorgenomen initiatief van toepassing zijnde wet- en regelgeving veranderen. Hierbij denken wij onder andere aan de nieuwe Wet natuurbescherming (per 1 januari 2017) en de Mijnbouwwet. Dit kan tot gevolg hebben dat bevoegd gezag verschuift en het toetsingskader wijzigt. Wij vragen u om in de NRD in te gaan op de wijzingen en welke invloed die hebben op het voorgenomen initiatief.

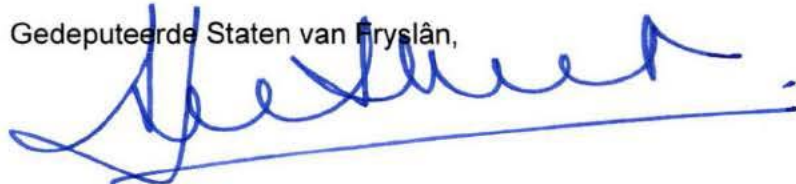
In het Waddenkustgebied zal de verzilting als gevolg van klimaatverandering en zeespiegelstijging de komende decennia toenemen. Ook door vergravingen ter plaatse van het leidingtracé kan door het doorsnijden van de deklaag lokaal extra verzilting optreden. Bij de beschrijving van de (geo)hydrologische effecten zou verzilting afzonderlijk benoemd moeten worden. In paragraaf 3.5.2 als aandachtspunt toevoegen: streven naar een zo beperkt mogelijke aantasting van de deklaag en geen ongewenste zoute kwel induceren.

Het MER moet een overzicht van landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden in het plangebied bevatten. Voor de landschappelijke en cultuurhistorische structuren vormt de provinciale structuurvisie Grutsk op 'e Romte het kader bij ruimtelijke afwegingen. Bij de aanleg van een nieuwe gaswinningslocatie en het leidingtracé geldt in eerste instantie dat bekende archeologische terreinen vermeden dienen te worden. Voor de ligging van deze terreinen wordt verwezen naar de FAMKE (Friese Archeologische Monumentenkaart Extra, www.fryslan.nl/famke). Bij de tracékeuze dient ook rekening te worden gehouden met nog niet onderzochte terreinen, hiervoor zijn in FAMKE richtlijnen voor het uitvoeren van onderzoek opgenomen.

In algemene zin vragen wij u om er voor te zorgen dat het MER een voor een breed publiek begrijpelijke samenvatting bevat. Maak hierbij veelvuldig gebruik van kaart- en beeldmateriaal.

Wij verzoeken u om ons advies voor te leggen aan de Commissie voor de m.e.r., zodat de commissie hiervan kennis kan nemen en deze eventueel in haar advies over de concept-NRD kan betrekken.

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

J.M. Leemhuis-Stout, voorzitter

A.J. van den Berg, secretaris

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving

Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Leeuwarden, 13 oktober 2016
Bijlage(n): 1

Ons kenmerk: WFN1613834

Cluster Plannen
Uw kenmerk: DGETM-EO/16131259

16131259-16131259-16131259-16131259

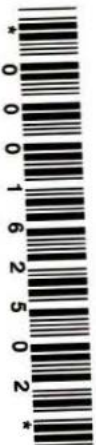
Onderwerp:
Rijkscoördinatie regeling Gaswinning Ternaard

Geachte

U heeft ons de concept Notitie Reikwijdte en Detail Boring en gaswinning Ternaard (concept-NRD) op 12 september 2016 toegestuurd met het verzoek hier uiterlijk 20 oktober 2016 op te reageren. Wij zijn u daar zeer erkentelijk voor en maken graag gebruik van deze gelegenheid.

Als waterbeheerder richt onze reactie op de concept-NRD zich primair op mogelijke effecten van gaswinning Ternaard op het watersysteem. We zien echter ook dat zowel de effecten van gaswinningen als maatregelen om deze effecten binnen ons beheergebied te compenseren of te mitigeren maatschappelijke gevolgen hebben. In het algemeen maakt delfstoffenwinning de opgave van Wetterskip Fryslân richting een toekomstbestendig watersysteem groter en complexer, het ondermijnt het draagvlak voor het nemen van noodzakelijke maatregelen en het risico op onherstelbare schade (bijvoorbeeld verzilting) neemt toe. Wetterskip Fryslân beschouwt nieuwe gaswinningen daarom, indien er als gevolg daarvan sprake is van negatieve effecten op het watersysteem, als ongewenst.

In dit verband is van belang dat het Algemeen Bestuur van Wetterskip Fryslân op 7 juni 2016 een beleidskader heeft vastgesteld voor de beoordeling van nieuwe gaswinningen. Op basis daarvan ontvangt u bijgaand een gedetailleerd overzicht van onze vragen en aandachtspunten naar aanleiding van de concept-NRD.

Samengevat dragen wij in bijgaande reactie, met name in de hoofdstukken hoofdstuk 3 en 4, onderzoeksvragen en aandachtspunten aan over onder andere de volgende onderwerpen:

- **Bodemdaling**
(bijvoorbeeld de bodemdaling onder land en de wijze waarop de prognoses tot stand komen)
- **Bodembeweging**
(de kans op en het effect van aardbevingen en de mate van betrouwbaarheid van de gehanteerde modellen)
- **Samenloop**
(de effecten van samenloop met andere gaswinningen)
- **Veiligheid**
(de effecten van alle factoren die de veiligheid van de Waddenzeedijk betreffen)
- **Functies**
(de effecten op de functies van landbouw, natuur en bebouwing)
- **Klimaatbestendig en robuust**
(de effecten op de robuustheid en klimaatbestendigheid van het watersysteem)
- **Compensatie of mitigatie**
(de mate waarin compensatie of mitigatie van de effecten mogelijk is)
- **Bestaande knelpunten**
(kans op toename verzilting)
- **Kosten schadeherstel**
(schade aan de robuustheid van het watersysteem in het onderzoek betrekken)
- **Putstimulatie**
(de effecten van eventuele putstimulatie (fracking))

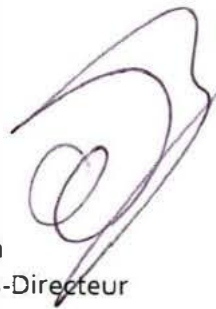
Wij verzoeken u om onze vragen en aandachtspunten te verwerken, het detailniveau van de NRD te verhogen en zoveel mogelijk te kwantificeren, zodat duidelijk is wat onderzocht wordt en hoe en wanneer dat onderzoek plaatsvindt.

Hoogachtend,

Het dagelijks bestuur van Wetterskip Fryslân

Ir. P.A.E. van Erkelens
Dijkgraaf

O. Bijlsma
Secretaris-Directeur

Notitie

Contactpersoon

Datum 5 oktober 2016

Kenmerk N001-1239359EEB-rrt-V01-NL

Reactie op notitie Reikwijdte en Detailniveau winningsplan Ternaard

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

De NAM heeft het voornemen om gas te winnen uit gasveld Ternaard. Om de boring naar het gas en gaswinning uit te kunnen voeren is een m.e.r.-procedure gestart. De m.e.r.-procedure is gekoppeld aan het besluit over het winningsplan. De aanpak van het m.e.r.-onderzoek is opgenomen in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Boring en Gaswinning Ternaard (d.d. 25 augustus 2016).

Wetterskip Fryslân is gebaat bij een duurzaam, robuust, kostenefficiënt en klimaatbestendig watersysteem dat zo goed mogelijk aansluit bij de functies in het gebied. De taken van Wetterskip Fryslân zijn samen te vatten onder de thema's Voldoende, Veilig en Schoon. Bodemdaling als gevolg van gaswinning kan een negatief effect hebben op het uitvoeren van de waterschapstaken. Voorliggende notitie vormt de inhoudelijke onderlegger van de zienswijze van Wetterskip Fryslân op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). In deze reactie zijn onderzoeksvragen opgenomen waarvan geadviseerd wordt deze mee te nemen in het m.e.r.-onderzoek. Tevens is waar nodig geacht een aanvullend advies opgenomen. Onderwerpen en vragen die relevant zijn voor andere overheden (zoals Rijkswaterstaat met betrekking tot het effect op de KRW-opgaven vanuit het zoute water) vallen buiten de scope van deze reactie.

1.2 Beleidskaders Wetterskip Fryslân

De Mijnbouwwet wordt eind 2016 gewijzigd. Wetterskip Fryslân heeft hierop een standpunt ingenomen. Op 7 juni 2016 zijn door het Algemeen Bestuur beleidskaders vastgesteld¹ met betrekking tot de adviesrol van Wetterskip Fryslân bij vergunningaanvragen in het kader van de nieuwe Mijnbouwwet. De bijlage bij dit voorstel (zie bijlage) geeft een overzicht van punten die volgens het beleidskader in ieder geval beschouwd moeten worden. Met de vaststelling zijn er handvatten aanwezig om advies te kunnen geven bij vergunningaanvragen. Het gaat daarbij om een opsporingsvergunning, winningsvergunning of een winningsplan.

¹ Advisering Wetterskip Fryslân over de Mijnbouwwet, agendapunt van de vergadering van het algemeen bestuur van 7 juni 2016; behandeld door A. Steegstra; portefeuillehouder ir. P.A.E. van Erkelens; met bijlage WFN1605241; Bijlage Algemeen Bestuur advisering Mijnbouwwet

Kenmerk N001-1239359EEB-rrt-V01-NL

Tijdens de vergadering van het AB van 7 juni is vastgesteld om adviezen rondom vergunningaanvragen Mijnbouwwet vanuit de volgende beleidskaders te onderbouwen:

1. Bodemdaling als gevolg van vermijdbare handelingen
2. Versterken van verzilting (NB. Betreft effect op toename van verzilting)
3. Herstel van de gevolgen van delfstoffenwinning
4. Schaliegaswinning
5. Transitie naar duurzaamheid
6. Uitvoering geven aan democratisch genomen besluiten
7. Het maatschappelijk debat

Voor de advisering over opsporing- en winningsvergunning wordt uitgegaan van de taken van Wetterskip Fryslân, te weten: Voldoende, Veilig en Schoon. In dat kader is in de vergadering van het AB van 7 juni vastgesteld dat de te verwachten effecten van de winning in het aangegeven gebied in ieder geval beschouwd worden op:

- De verwachtingen ten aanzien van bodemdaling en bodembeweging (aardbevingen)
- Samenloop: is er sprake van specifieke gebiedsgebonden problemen die worden versterkt door de delfstoffenwinningen en/of bodemdaling? Voorbeelden hiervan zijn autonome bodemdaling als gevolg van veenoxidatie en de verziltingsproblematiek. Delfstoffenwinning levert in veel gebieden een toename op van deze specifieke problemen
- Veiligheid: is deze in het geding, bijvoorbeeld omdat de primaire keringen dalen als gevolg van de winning?
- Functie: kan de huidige functie van het gebied waarin de winning plaatsvindt worden behouden of gaat deze verloren? In het laatste geval vindt overleg plaats met de provincie Fryslân die verantwoordelijk is voor het benoemen van functies
- Klimaat: hebben de delfstoffenwinningen en de te verwachten bodemdaling als gevolg daarvan invloed op de klimaatopgave van Wetterskip Fryslân?
- Robuustheid: is het watersysteem in het winningsgebied zodanig robuust dat er, als gevolg van de delfstoffenwinning geen grote technische maatregelen noodzakelijk zijn?
- Compensatie of mitigatie: is het mogelijk, indien de robuustheid van het watersysteem afneemt, maatregelen te treffen die deze effecten verminderen of te niet doen?
- Zijn er bestaande knelpunten in de waterhuishouding en/of waterkwaliteit die invloed ondervinden van de voorgenomen winning?
- Kunnen de kosten van schadeherstel door Wetterskip Fryslân worden vergoed door de delfstoffenwinner, niet alleen nu maar ook in de toekomst

1.3 Leeswijzer

In deze notitie volgt in hoofdstuk 2 een korte beschrijving van de NRD Boring en Gaswinning Ternaard. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de onderzoeksvragen geformuleerd die onderdeel zouden moeten zijn van de NRD en het m.e.r.-onderzoek.

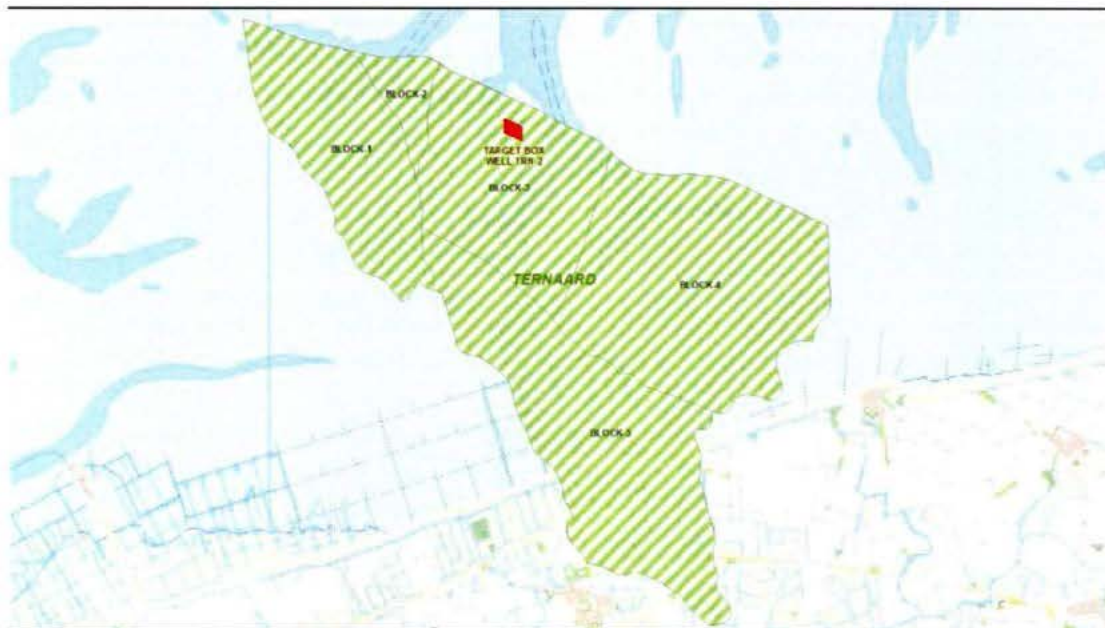
Kenmerk N001-1239359EEB-rt-V01-NL

Deze vragen zijn onderverdeeld in de hoofdactiviteiten die zijn voorgenomen: boring, aanleg (transportleiding), winnen en verwijderen. Bij winnen is hierbij invulling gegeven aan Voldoende, Veilig, Schoon. De notitie wordt in hoofdstuk 4 afgesloten met een beoordeling binnen het beleidskader. Dit hoofdstuk vormt de basis voor de adviesbrief aan het ministerie van Economische Zaken.

2 Inhoud Notitie Reikwijdte en Detailniveau

2.1 Projectgebied

Het gasveld Ternaard ligt in Noord-Friesland (zie onderstaande figuur). Een groot deel van het veld ligt onder de Waddenzee. Een kleiner deel ligt onder het vaste land van Friesland.

Figuur 1 Ligging ondergronds doel Target Box Well TRN-2 (bron: NRD)

De werkzaamheden ten behoeve van de winning zijn opgesplitst in vier te onderscheiden fasen, te weten:

- Het uitvoeren van de boring naar het gasveld
- Het aanleggen van een transportleiding van de productielocatie naar mijnbouwlocatie Moddergat
- De winning van het gas
- Het verwijderen van de installatie na afloop van de winning

Aan de hand van een voorgesteld beoordelingskader is per thema aangegeven welk criteria worden beoordeeld in het MER.

In het licht van het gestelde beleidskader en taken van Wetterskip Fryslân worden op een aantal onderdelen criteria gemist. Hierover zijn in het volgende hoofdstuk onderzoeksvragen gesteld. In een aantal gevallen is het een detaillering van de onderzoeksrichting zoals opgenomen in de NRD.

3 Onderzoeksvragen

3.1 Aanleg (boring, productielocatie en gastransportleiding)

Bij het uitvoeren van de boring worden de volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Welke effecten zijn te verwachten op de waterkwaliteit en –kwantiteit (en daarmee op het functioneren van het watersysteem) als gevolg van het lozen van vrijkomend proceswater?
- Wat zijn de effecten op de grondwaterhuishouding (kwaliteit en kwantiteit) bij het doorboren van scheidende lagen?
- Wat zijn de effecten op de primaire kering?
- Wordt bij de boring voldaan aan de relevante regelgeving, zoals het vastgesteld beleid, de Waterwet, de Keur en het Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV)?

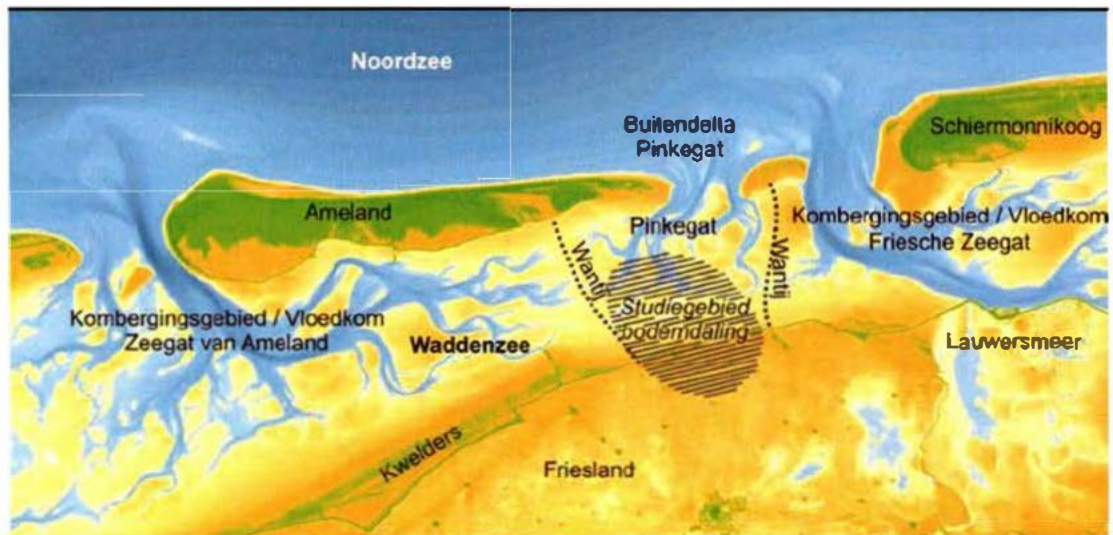
Bij het aanleggen van de transportleiding worden de volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Wat zijn de effecten van de onttrekking ten behoeve van de aanleg van de leiding op de omgeving?
- Wat zijn de effecten op de waterkwaliteit, waterkwantiteit, scheepvaart en recreatie, wanneer het tracé een watergang kruist?
- Wordt bij het aanleggen van de transportleiding voldaan aan de relevante regelgeving, zoals het vastgesteld beleid, de Waterwet, de Keur en het Voorschrift Toetsen op Veiligheid (VTV)?

3.2 Winning

De grootste ruimtelijke effecten van gaswinning zijn bodemdaling en aardbevingen. In de NRD zijn geen bodemdalingsprognoses opgenomen, enkel een studiegebied (zie onderstaande figuur). In het MER worden prognoses van de bodemdaling opgenomen door de gaswinning Ternaard. Er zijn effecten te verwachten als gevolg van de bodemdaling op het watersysteem en de functies. Op basis van de afgegeven contour van het studiegebied is aangegeven welke onderdelen van het watersysteem van Wetterskip Fryslân relevant zijn (zie onderstaande tabel). Deze onderdelen zijn ingedeeld naar de drie hoofdthema's van Wetterskip Fryslân.

Kenmerk N001-1239359EEB-rt-V01-NL

Figuur 2 Studiegebied bodemdaling door gaswinning Ternaard (bron: NRD)
Tabel 1.1 Toetsing aan contour studiegebied

Thema	Onderdeel	Relevantie	Toelichting
Veilig	Primaire keringen	Relevant	
	Secundaire keringen	Relevant	
	Regionale keringen	Niet relevant	Binnen het studiegebied zijn geen regionale keringen aanwezig
	Kunstwerken in keringen	Relevant	
	Kabels en leidingen	Relevant	Er zijn persleidingen aanwezig van Wetterskip Fryslân
Voldoende	Kunstwerken	Relevant	
	Oeverbeschoeiing	Relevant	Komt lokaal voor
	Boezemsysteem	Relevant	Polders hebben verbinding met het boezemsysteem door wate inlaat bij Holwerd
	Poldersysteem	Relevant	
	Beeksysteem	Niet relevant	
	Kwel en infiltratie	Relevant	Effect op waterbaians
	Grondwaterstanden (per functie)	Relevant	
	Drooglegging (per functie)	Relevant	

Kenmerk N001-1239359EEB-rrt-V01-NL

	Veen	Niet relevant	Op basis van veendikte kaart en kansrijke gebieden veenweidevisie (WHP4)
	Archeologie	Relevant	
Schoon	Kwel en infiltratie	Relevant	Effect op waterkwaliteit
	KRW	Relevant	Binnen het studiegebied liggen geen KRW-lichamen. Indirect kan er wel sprake zijn effecten als er sprake is van verhoging van chloridegehaltenes van water vanuit het gebied.

Met betrekking tot de voor Wetterskip Fryslân relevante onderdelen zijn deelvragen geformuleerd, zoals opgenomen in de volgende paragrafen. Na het bekend worden van de prognose bodemdaling worden (eventueel) aanvullende deelvragen gesteld via een zienswijze op het MER.

3.2.1 Deelvragen Veilig

Dijken

- Wat zijn de effecten op het overslagdebiet en erosie binnentalud bij de primaire waterkering door lagere kruinhoogte? Bij een groter overslagdebiet is er niet alleen een veiligheidsvraag of de bekleding deze extra belasting aan kan, maar ook een beheersvraag of extra water geborgen of veilig afgevoerd kan worden zonder beheersmatige problemen te geven in het achterland
- Wanneer de zeespiegelstijging in praktijk sneller verloopt dan nu wordt voorzien zullen de effecten van bodemdaling tot een snellere/eerder veiligheidsrisico leiden dan volgens de huidige informatie is vastgesteld (zie kader en bijlage 2). In welke mate wordt geanticipeerd op deze onzekerheid?
- Wetterskip Fryslân stelt eisen aan de kering conform de voormalige zeedijken. Dat is het in stand houden van profiel en hoogte, conform de situatie 2010 (instandhoudingsnorm), inclusief een beschermingszone voor de stabiliteit van de dijk. Wat zijn de effecten op de voormalige zeedijken?
- Wat zijn de effecten op de kweldruk achter en onder de dijk? Dit is van invloed op de veiligheid, de stabiliteit en piping
- Wat zijn de effecten op het zomer- en winterpeil in de sloten achter de waterkering? Het peil heeft invloed op de veiligheid, de stabiliteit en piping
- Wat zijn de effecten op algehele stabiliteit van de waterkering door het (al dan niet schoksgewijs) zakken van het dijklichaam?
- Wat zijn de effecten op de bekleding van de waterkering en de hoogte van de steenbekleding?

Kenmerk N001-1239359EEB-rrt-V01-NL

- Wat zijn de effecten op de sterkte en stabiliteit van de kunstwerken in de secundaire en primaire waterkering?

Buitendijks

- Wat zijn de effecten op de buitendijkse polder 't Skoar voor wat betreft afwatering, hoogte zomerkade en de uitwateringsduiker?
- Wat zijn de effecten op de buitendijkse pier (dit is een tot de waterkering behorend werk)?

Kunstwerken in keringen

- Wat zijn de effecten op onder- en achterloopsheid bij de kunstwerken in de secundaire en primaire waterkering?

Waddenzee

- Een groot deel van het studiegebied ligt in de Waddenzee. Welke effecten zijn te verwachten op de hydraulische randvoorwaarden vanuit de Waddenzee (opstuwing, golfhoogte)?
- Wanneer de zeespiegelstijging in praktijk sneller verloopt dan nu wordt voorzien zullen de effecten van bodemdaling tot een snellere/eerdere achteruitgang van het Waddenmilieu kunnen leiden dan volgens de huidige informatie is vastgesteld (zie kader en bijlage 2). In welke mate wordt geanticipeerd op deze onzekerheid?

Onzekerheid zeespiegelstijging

De berekende zeespiegelstijging (KNMI 2014) is afhankelijk van diverse factoren, met name het uitzetten van het oceanwater (door opwarming), het massaverlies van gletsjers en ijskappen en het zelfgravitatie-effect. Een relatief grote onzekerheid in de snelheid en toekomstige grootte van de zeespiegelstijging wordt veroorzaakt door het nog vrij onbekende gedrag van de ijskappen (Groenland en Antarctica) op een toekomstige temperatuurstijging.

De Deltacommissie heeft in 2008 geadviseerd om voor de toekomstige zeespiegelstijging een 'plausibele bovengrens' te hanteren in aanvulling op de KNMI'06 scenario's. Het Deltascenario voor de zeespiegelstijging in 2100 bedraagt 120 cm (exclusief 10 cm bodemdaling). Dit is fors hoger dan het hoogste KNMI'06 scenario van 85 cm.

3.2.2 Deelvragen Voldoende

- Wat zijn de effecten op kunstwerken en oeverconstructies?
- Wat zijn de effecten op het (hydraulisch) functioneren van watersysteem/kunstwerken?
- Wat zijn de effecten op het functioneren van het boezem- en poldersysteem?
- Wat zijn de effecten op robuustheid poldersysteem (als gevolg van compenserende peilmaatregelen)?
- Wat zijn de effecten op de waterbalans (met name bij compenserende peilverlaging)?
- Wat zijn de effecten op waterinlaat en doorspoeling van het watersysteem?
- Wat zijn de effecten op de waterberging?
- Wat zijn de effecten op NBW-inundaties en de extra waterbergingsopgave?
- Wat zijn de effecten op de doelrealisatie voor landbouw en terrestrische natuur?
- Wat zijn de effecten van de drooglegging op de bebouwing?
- Wat zijn de effecten van de drooglegging op de archeologische waarden?
- Na winning kan de bodemdaling enige tijd na-ijlen. Wat zijn de effecten van dit na-ijlen op het watersysteem en de functies?
- Hoe verhouden de effecten van de winning zich ten opzichte van de effecten van klimaatverandering? En in welke mate versterken of verzachten deze effecten elkaar?

3.2.3 Deelvraag Schoon

Nutriënten

- Welke veranderingen treden op in de waterkwaliteit (nutriënten)?
- Wat betekenen deze effecten voor de waterkwaliteit (nutriënten)?
- Welke effecten heeft dit op de aquatische ecologie?

Verzilting

- Wat is het effect op het chloridegehalte in oppervlaktewater, ondiep grondwater en diep grondwater?
- En welke effecten heeft dit voor de huidige functies in het gebied (natuur, landbouw en bebouwing)?

Ecologie

- Wat is het effect van de winning op de ecologie van zoete watersystemen?

Proceswater

- Wat zijn de effecten van vrijkomend proceswater (chemische stoffen) op de waterkwaliteit?

Calamiteiten

- Wat zijn de effecten op het grond- en oppervlaktewatersysteem (en daaraan gekoppelde functies) bij het optreden van calamiteiten?

3.3 Verwijdering

Bij het verwijderen van de installatie worden de volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Wordt bij de verwijdering voldaan aan de relevante regelgeving, zoals het vastgesteld beleid, de Waterwet en de Keur?
- Welke effecten zijn te verwachten op de waterkwaliteit en –kwantiteit (en daarmee op het functioneren van het watersysteem) als gevolg van het lozen van vrijkomend spoelwater?

3.4 Aanvullende vraagstellingen (cumulatieve effecten)

Naast de onderzoeksvragen voor de vier fasen zijn in deze paragraaf een aantal onderzoeksvragen opgenomen die een cumulatief verband hebben met de winning. Het zijn processen die buiten de winning zelf spelen, maar in combinatie met de winning een versterkend (of verzachtend) effect kunnen hebben.

De volgende onderzoeksvragen worden gesteld:

- In de omgeving van Ternaard wordt ook uit andere gasvelden gas gewonnen. De bodemdalingscontouren en daarmee de effecten zullen deels overlappen. Wat zijn de cumulatieve effecten van deze overlap op het watersysteem? En afgeleid hiervan:
 - In welke mate zijn reeds uitgevoerde of geplande maatregelen nog toereikend?
 - Kan de winning Ternaard effect hebben op de schadeafhandeling van andere winningen (vertraging, herzien van uitgevoerde onderzoeken)?
 - Wat is het effect op draagvlak vanuit de streek (Ternaard en omgeving) als gewekte verwachtingen moeten worden herzien?
- “Omdat de zandsuppleties ingegeven zijn door het kustbeleid en op voorhand niet is vast te stellen waar welk volume zand zal worden gesuppleerd, wordt in het MER niet vastgesteld welke effecten de zandsuppleties hebben op de morfologie en ecologie” (bron: NRD). In welke context zijn de onderzoeken naar de (cumulatieve) effecten van deze suppleties (als gevolg van bodemdaling) op het watersysteem verankerd?
- Om meer gas uit het gasveld te krijgen kunnen verschillende methoden van putstimulatie worden uitgevoerd. Wat zijn de (cumulatieve) effecten van de verschillende methode van putstimulatie op het watersysteem?

4 Beoordeling beleidskader

Het effect van gaswinning op onder andere de waterhuishouding is onderwerp van studie in de m.e.r. Redelijkerwijs mag worden verondersteld dat er sprake zal zijn van een effect.

Voorliggende notitie, als basis voor het advies van Wetterskip Fryslân aan het ministerie van EZ, gaat in op de vraag hoe binnen de NRD de juiste vragen worden geborgd voor verdere uitwerking in de m.e.r.

Vooruitlopend op de MER kan logischerwijs worden verwacht dat de voorgenomen gaswinning bij Ternaard effect zal hebben op de waterhuishouding. De waterbeheersing in Fryslân is gebaseerd op een gedetailleerd systeem met een fijnmazige afstemming op de functies die ermee worden gediend. Wetterskip Fryslân streeft naar een robuust watersysteem dat bestand is tegen effecten van klimaatverandering. Redelijkerwijs kan worden verwacht dat de voorgenomen gaswinning effect zal hebben op de robuustheid en klimaatbestendigheid. De voorgenomen gaswinning is daarmee voor Wetterskip Fryslân ongewenst. Het zal de opgave van Wetterskip Fryslân naar een toekomstbestendig watersysteem in dit kader groter en complexer maken. Andere gaswinningen in Fryslân hebben inmiddels duidelijk gemaakt dat compensatie niet altijd mogelijk is doordat er versnippering optreedt, bodemdaling komvormig is en er ongewenst bijverschijnselen kunnen ontstaan als verzilting.

In aansluiting op het op 7 juni door het AB vastgestelde beoordelingskader worden in de volgende paragrafen de effecten vanuit verschillende kanten beschouwd.

4.1 Bodemdaling en bodembeweging

Bodemdaling

Naar verwachting zal bodemdaling optreden als gevolg van de gaswinning. De mate van te verwachten bodemdaling is onderwerp van studie binnen de m.e.r. en wordt mede bepaald door de hoeveelheid te winnen gas. Het totale volume in het Ternaard gasveld wordt geschat op circa 25 miljard m³, waarbij wordt aangegeven dat op basis van de vigerende gebruiksruimte een maximale winning van circa 4 miljard m³ realistisch wordt geacht. Aangezien dit kan variëren zullen in het MER de effecten op bodemdaling van verschillende winningshoeveelheden in beeld worden gebracht.

Ten aanzien van het tempo van bodemdaling op het Wad geldt hierbij het 'Hand op de kraan' principe. Volgens dit principe mag niet meer bodemdaling worden veroorzaakt dan de Waddenzee op een natuurlijke wijze kan opvangen.

Aanvullend hierop is het de vraag wat het effect is van dit 'Hand op de kraan' principe voor bodemdaling aan land. Immers de duidelijkheid over bodemdaling op het wad, kan onduidelijkheid tot gevolg hebben over bodemdaling aan land. Hoe, en binnen welke kaders, wordt hier rekening gehouden met de mate en het tempo van bodemdaling?

Kenmerk N001-1239359EEB-rrt-V01-NL

Vraag is tevens welk volume binnen het kader van het m.e.r. kan worden gewonnen. Zal er voor een substantieel hoger volume dan 4 miljard m³ een nieuwe m.e.r. worden doorlopen?

Ten aanzien van de prognose van bodemdaling is de vraag om in de NRD aan te geven op welke manier de prognoses tot stand komen en aan te tonen dat dit wordt gedaan op basis van de best bestaande technieken en modellen.

Bodembeweging

In concept-NRD wordt kort ingegaan op aardbevingen waarbij wordt gesteld dat gaswinning in sommige gevallen tot aardbevingen kan leiden en dat hier in het MER specifiek aandacht aan zal worden geschonken.

Het is de vraag op welke manier het onderzoek naar aardbevingen vorm krijgt. Primair dient de kans op aardbevingen vanuit zowel maatschappelijk als waterhuishoudkundig oogpunt niet toe te moeten nemen als gevolg van gaswinning. Secundair is het de vraag wat het effect (materieel en immaterieel) is van een aardbeving. Voor het waterschap geldt dit voor het watersysteem en dan met name het mogelijke effect op de veiligheid van de primaire keringen en het functioneren en de staat van kunstwerken.

4.2 Samenloop

Bij de winning van Ternaard is grote kans op samenloop van effecten op de waterhuishouding met effecten van winningen in de omgeving. Deze samenloop kan tweeledig zijn. Ten eerste kunnen de bodemdalingscontouren (en kan dus de bodemdaling) overlappen waardoor lokaal sprake is van "dubbele" bodemdaling (dit kan ook leiden tot nieuwe contouren).

De vraag is hoe rekening wordt gehouden met de mogelijke overlap van bodemdaling(scontouren).

Tweede aspect van samenloop is dat voor omliggende winningslocaties procedures lopen voor compensatie van schade als gevolg bodemdaling door gaswinning. Deze procedures met voorgenomen en uitgevoerde maatregelen zijn afgestemd op de verwachte en reeds opgetreden bodemdaling vanuit de bestaande winningen.

De vraag is welk effect de bodemdaling als gevolg van winning Ternaard heeft op lopende procedures rondom andere winningen. Moeten onderzoeken en maatregelen in dit kader worden herzien en welke gevolgen heeft dat voor schadecompensatie en de voorgenomen planning van de herstelmaatregelen? Concreet voorbeeld is het fase 2 onderzoek Dongerdielen en de maatregelen rondom de Kolken, de Súd te en gemaal Dongerdielen.

4.3 Waterveiligheid

De gaswinning zal effect hebben op het aspect waterveiligheid. In het concept-NRD is hier aandacht voor waarbij wordt aangegeven dat gedurende de winning mogelijk maatregelen aan de Waddenzeedijk moeten worden uitgevoerd om negatieve effecten te compenseren. Hierbij wordt alleen het effect van daling van de kruin van de dijk aangehaald.

De vraag is om naast het effect op daling van de kruin de effecten op alle factoren die verband houden met alle faalmechanismen van de Waddenzeedijk mee te nemen in de m.e.r.

De vraag is tevens in welke mate in de m.e.r. wordt geanticipeerd op de onzekerheid van de mate en snelheid van zeespiegelstijging

4.4 Functie

In het concept-NRD wordt het effect van bodemdaling op landbouw, natuur en bebouwing aangehaald als gevolg van veranderingen in de waterhuishouding en zoute kwel. Aangegeven wordt dat in het m.e.r. de effecten op bodem en water en de afgeleide effecten op natuur, landbouw en bebouwing worden onderzocht. In het beoordelingskader van het concept-NRD wordt bij natuur ingegaan op de mariene ecologie. De zoete ecologie blijft achterwege.

De vraag is hoe de effecten van bodemdaling op landbouw, natuur en bebouwing worden meegenomen. Tevens is het de vraag om naast bebouwing ook infrastructuur (boven en ondergronds) mee te nemen. Voor het waterschap is vooral het effect van verminderde drooglegging en het effect van verzilting op de landbouwfunctie van belang.

De vraag is om een onderzoek naar het effect op de kwaliteit en de ecologie van het zoetwatersysteem mee te nemen in de m.e.r.

4.5 Klimaatbestendig en robuust

Wetterskip Fryslân streeft naar een robuust watersysteem dat bestand is tegen effecten van klimaatverandering. Een aantal effecten van klimaatverandering en bodemdaling als gevolg van gaswinning zijn vergelijkbaar en kunnen elkaar versterken. Vaak gaat het om ruimte in een systeem (berging, overhoogte) die benut kan worden voor extremen. Door bodemdaling neemt deze ruimte af.

De vraag is in welke mate de gaswinning ruimte onttrekt aan de robuustheid en de klimaatbestendigheid van het watersysteem en in welke mate de opgave van Wetterskip Fryslân voor een toekomstbestendig watersysteem toeneemt.

Het uitvoeren van het kleine velden beleid leidt tot effecten op het watersysteem op meerdere plekken binnen het beheergebied van Wetterskip Fryslân. Door per voorgenomen winning de effecten te beschouwen en eventueel te compenseren of mitigeren bestaat het risico op een minder robuust watersysteem.

Kenmerk N001-1239359EEB-rrt-V01-NL

Per locatie kunnen de best passende maatregelen worden bepaald, maar een algehele beschouwing van alle voorgenomen winlocaties zou tot andere inzichten kunnen leiden. *De vraag is wat het effect is van het uitvoeren van het kleine velden beleid, waarvan gaswinning Ternaard onderdeel uitmaakt, op het gehele watersysteem van Wetterskip Fryslân. Het gaat hierbij specifiek om het effect op klimaatbestendigheid en robuustheid*

4.6 Compensatie of mitigatie

Bij al opgetreden effecten van andere winlocaties is ervaring opgedaan met het verkennen, uitwerken en uitvoeren van maatregelen om effecten van gaswinning op het watersysteem te compenseren of mitigeren. Deze ervaring leert dat compensatie of mitigatie theoretisch veelal mogelijk is, maar dat dit in de praktijk binnen de kaders van het streven naar een robuust en toekomstbestendig watersysteem tot knelpunten leidt. Zo kan de drooglegging worden hersteld door peilverlaging, maar leidt dit in de praktijk tot versnippering (nieuwe peilgebieden), lokaal onvolledige compensatie/mitigatie en toename van beheerinspanningen en – kosten. Daarnaast neemt in gebieden met zout grondwater het verziltingsrisico toe en is peilverlaging om die reden ongewenst.

Vraag is in welke mate compensatie of mitigatie van effecten van de gaswinning op het watersysteem binnen de kaders van Wetterskip Fryslân mogelijk is. Behoud van een robuust systeem, geen nadelige effecten voor huidige functies, geen knelpunten en geen toename verziltingsrisico zijn hierbij de kaders.

4.7 Bestaande knelpunten

De binnen de NRD gehanteerde beïnvloedingszone valt binnen watersysteem Dongeradeel. Wetterskip Fryslân heeft voor dit watersysteem een watergebiedsplan opgesteld. Conclusie is dat het watersysteem Dongeradeel als geheel goed functioneert. Lokaal is er sprake van te natte situaties. Verzilting wordt momenteel niet als knelpunt ervaren maar kan op termijn een beperking vormen voor bijvoorbeeld landbouw. In dit kader vraagt ook de aanleg van het leidingtracé aanvullende aandacht omdat hiermee grondlagen doorsneden zouden kunnen worden waardoor extra zoute kwel kan optreden.

Vraag is om het risico op een toename van verzilting door de aanleg van het leidingtracé mee te nemen in de NRD.

4.8 Kosten schadeherstel

De kosten voor schadeherstel worden geregeld binnen de overeenkomst met de NAM. Voor Wetterskip Fryslân zijn verminderde robuustheid van het watersysteem en restschade van afzonderlijke delen van het watersysteem belangrijke aandachtspunten.

Vraag is om de schade aan de robuustheid van het watersysteem in het onderzoek te betrekken.

Kenmerk N001-1239359EEB-rrt-V01-NL

4.9 Putstimulatie

In de concept-NRD wordt aangegeven dat putstimulatie (fracking) naar verwachting niet nodig is aangezien dit in de meeste omringende, vergelijkbare velden niet nodig is gebleken. Dit is wat ons betreft geen overtuigend argument. Ook wordt aangegeven dat het MER hier niet verder op in gaat. Putstimulatie lijkt hiermee niet volledig te worden uitgesloten.

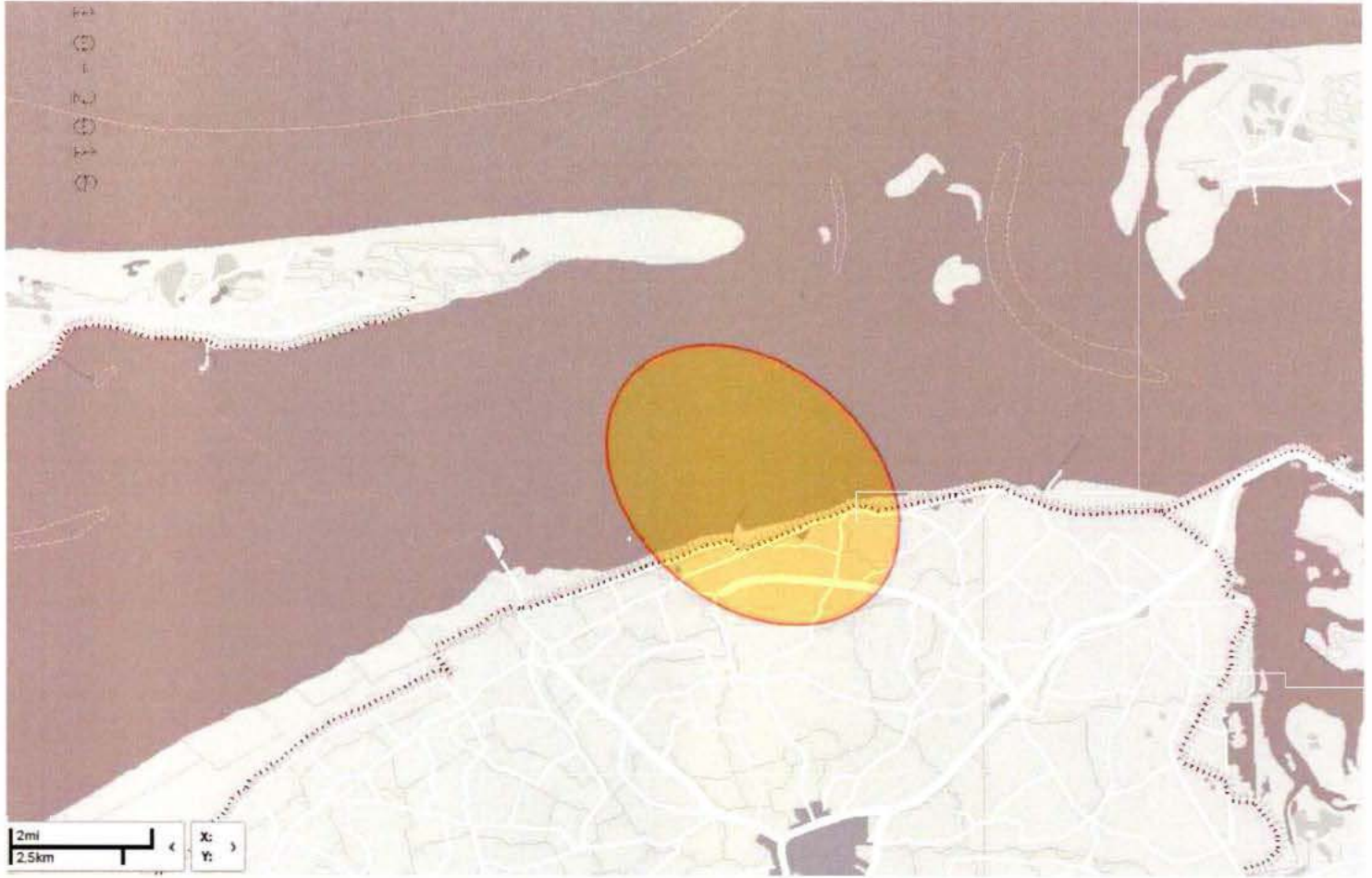
Vraag is om putstimulatie binnen het NRD volledig uit te sluiten. Vraag is tevens of indien putstimulatie toch nodig blijkt te zijn, dit binnen de kaders van de m.e.r. kan worden uitgevoerd of dat dan een nieuwe m.e.r. wordt doorlopen.

Wij verzoeken u om ons advies voor te leggen aan de commissie MER, zodat de commissie hiervan kennis kan nemen en deze in haar advies over de concept-NRD kan betrekken.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9

Bijlage 1 Kaartbijlagen met beïnvloedingscontour en waterhuishouding

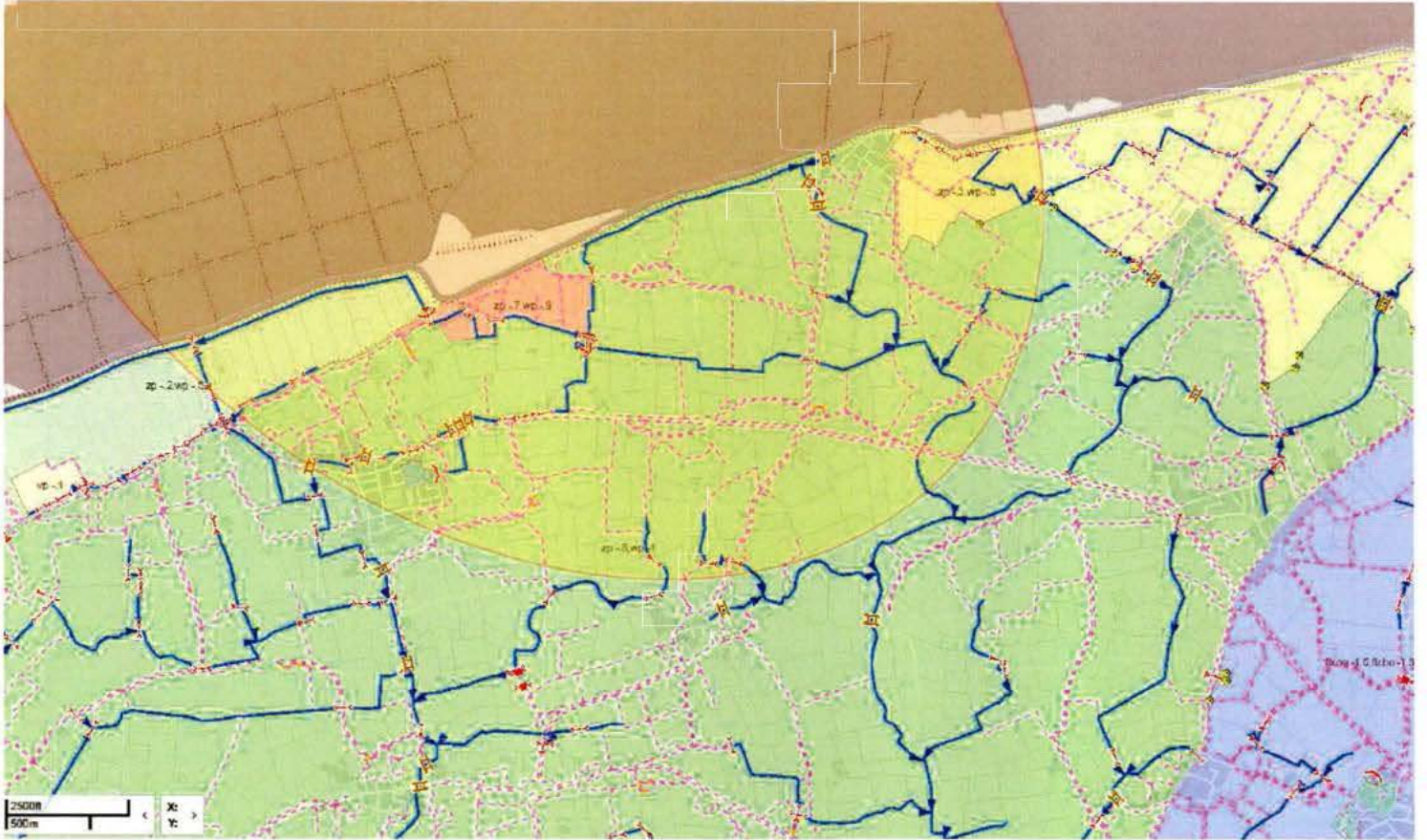
studiegebied bodemdaling (contour o.b.v. figuur NRD Ternaard)

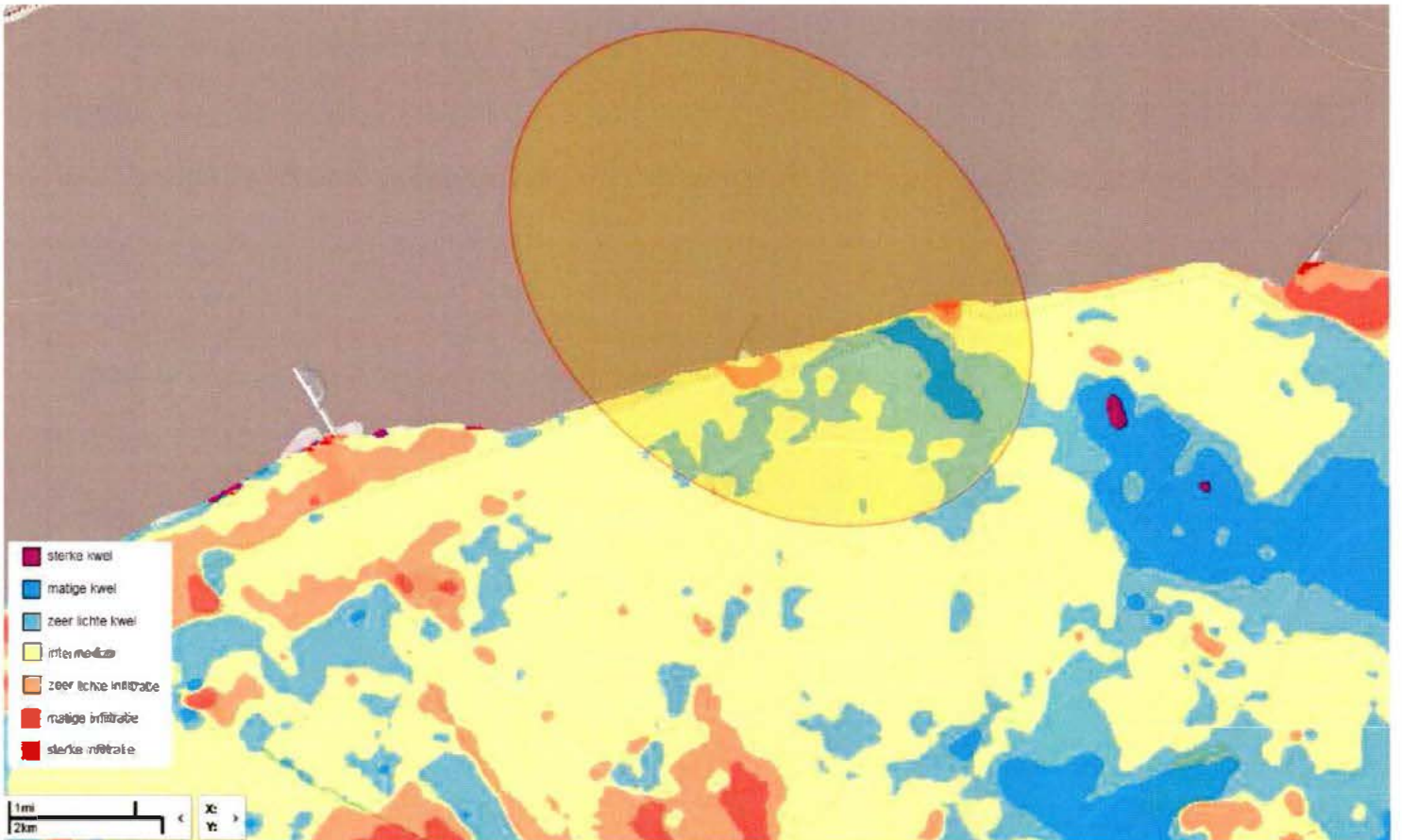
Deelgebieden

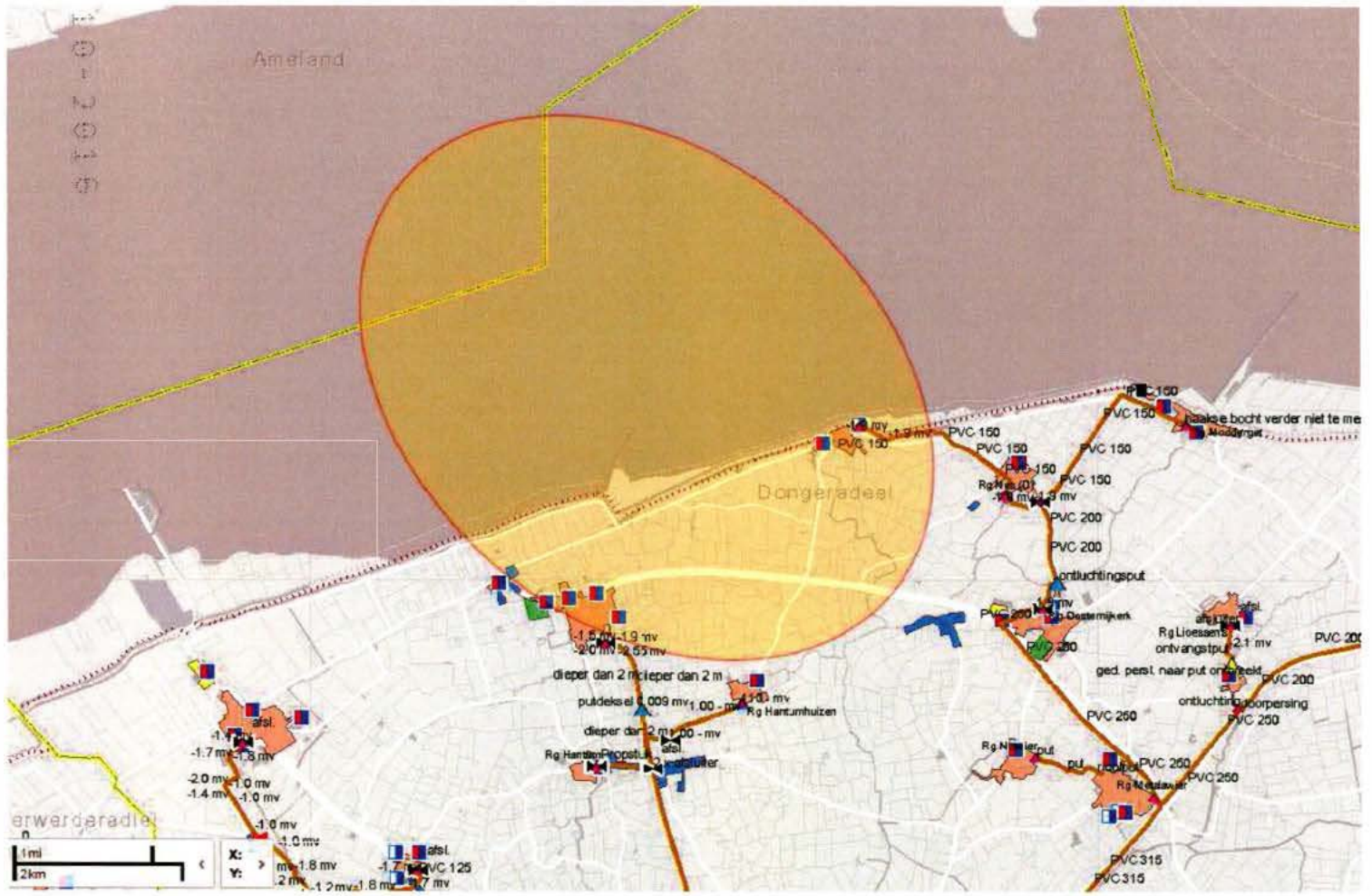
Kunstwerken, watergangen, peilgebieden

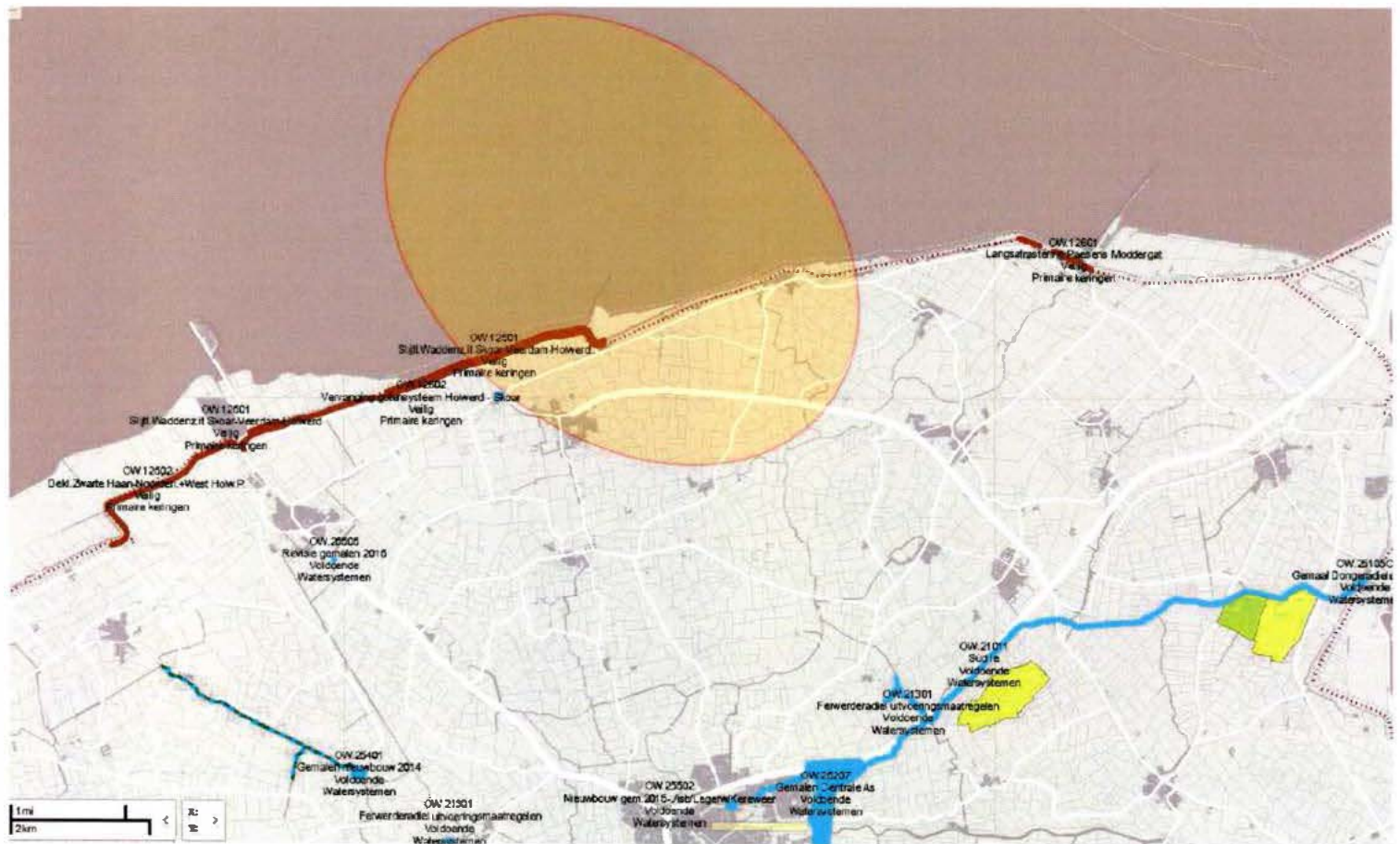
Kwei en infiltratie

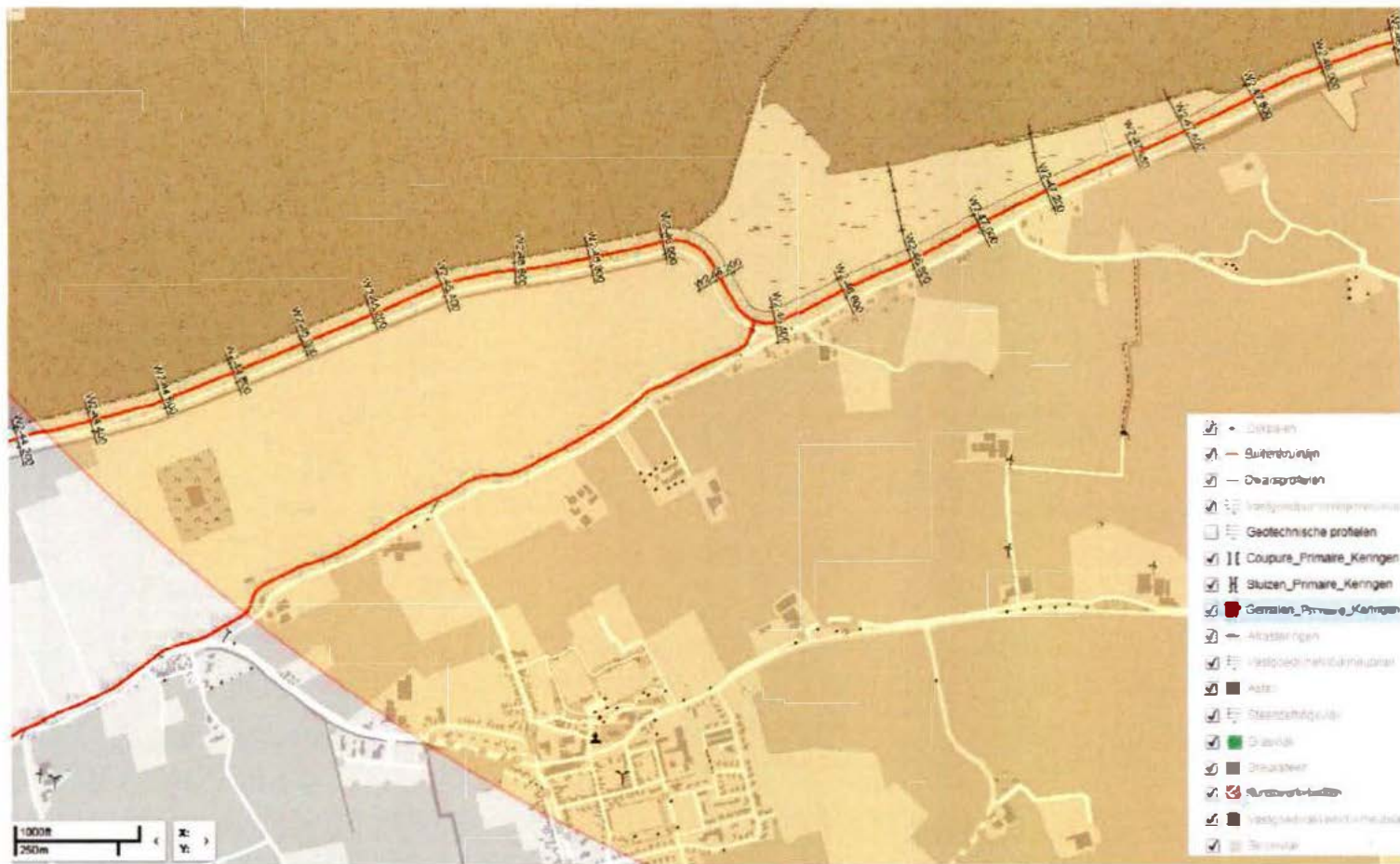
Waterzuivering

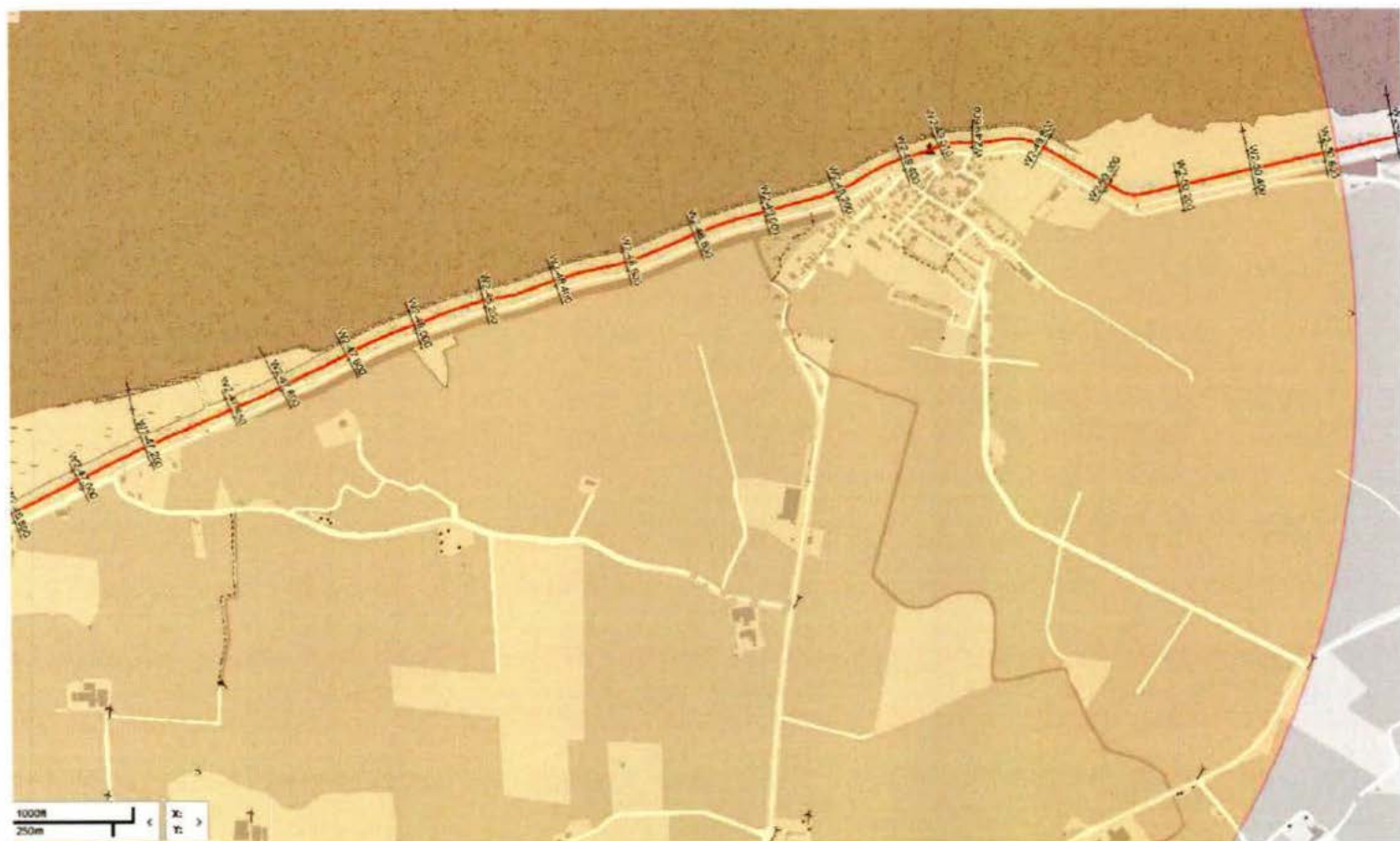
Projecten

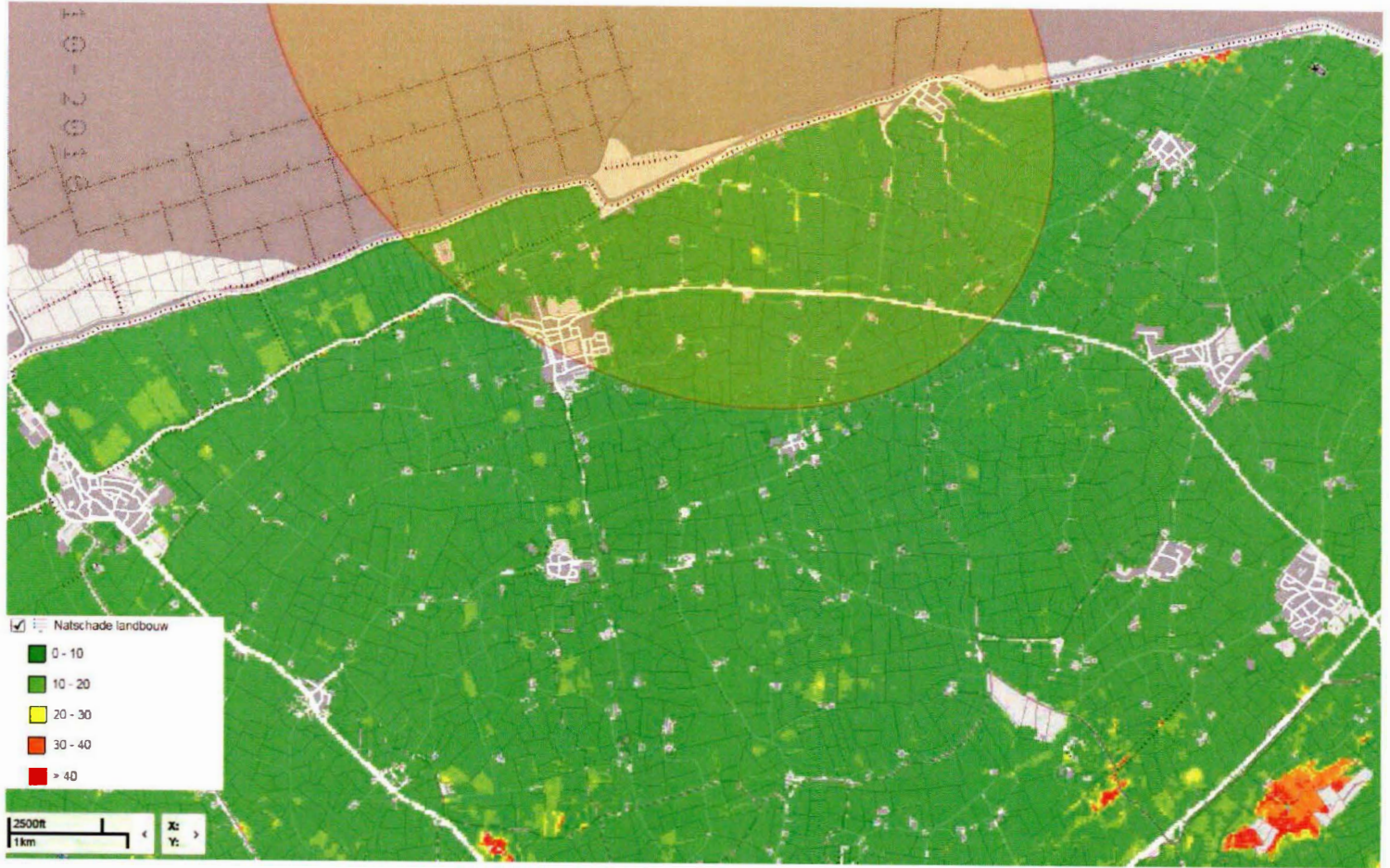
Primaire keringen (incl. kunstwerken) deel 1

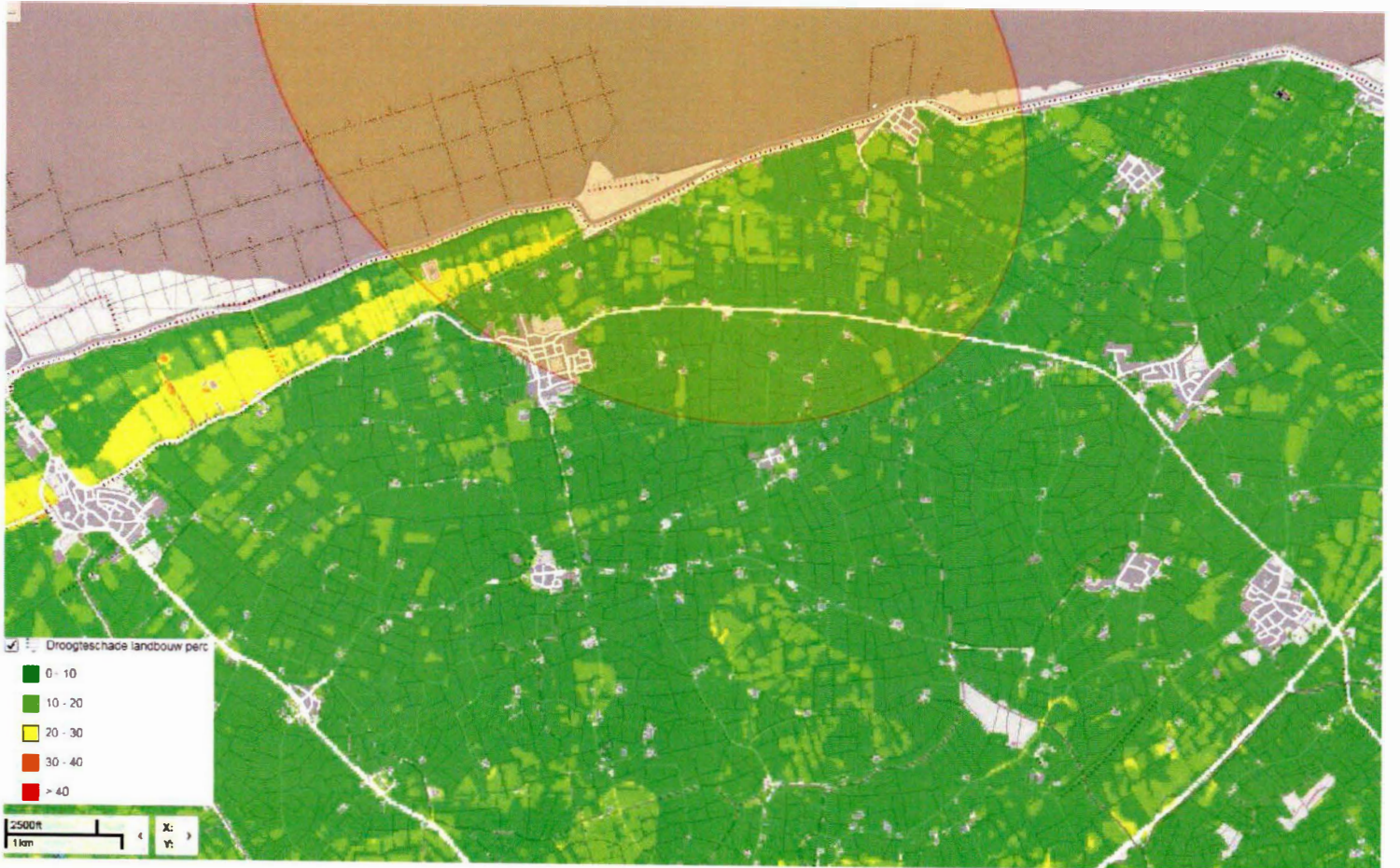
Primaire keringen (incl. kunstwerken) deel 2

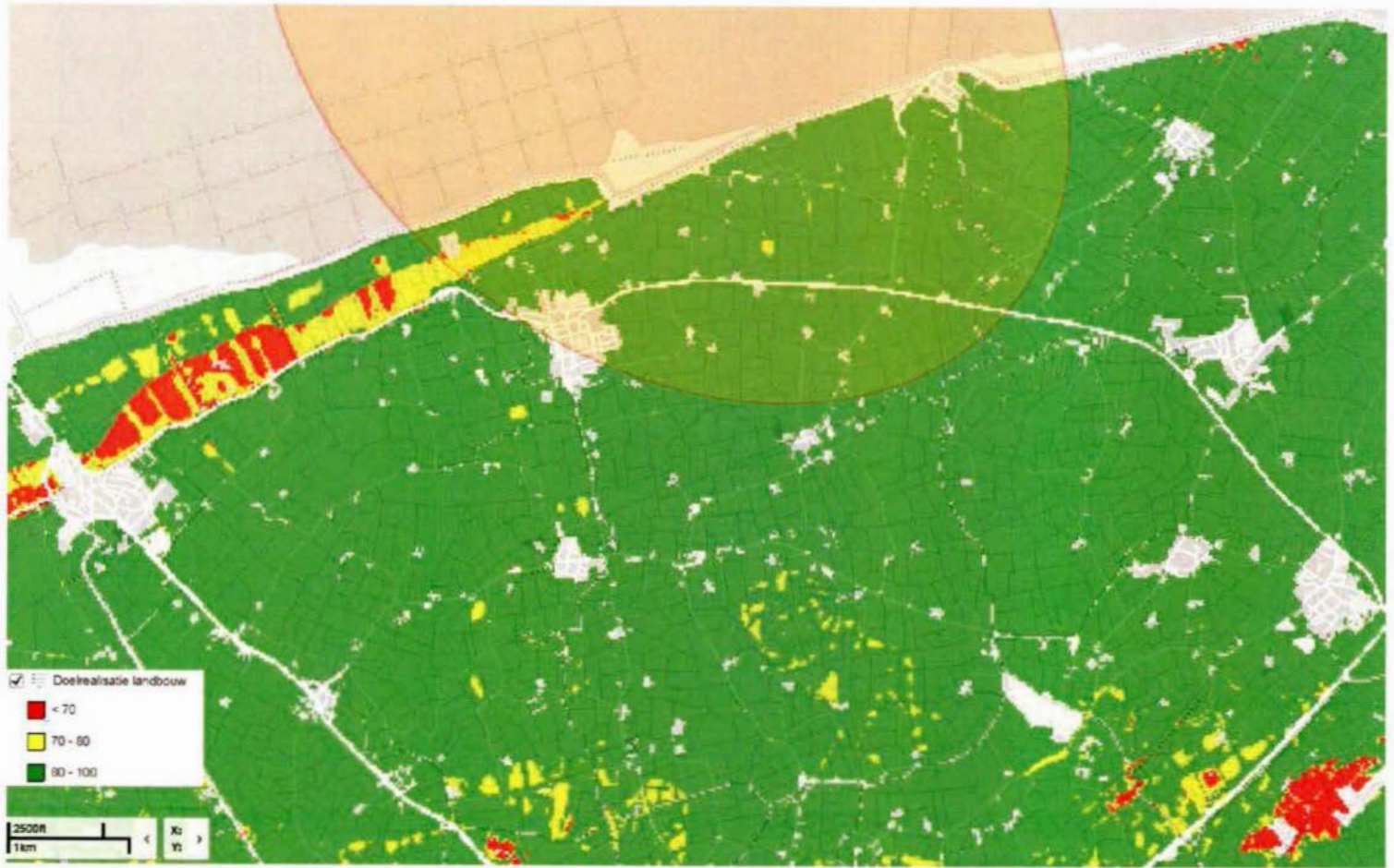
Natschade landbouw (procenten)

Droogteschade landbouw (procenten)

Doelrealisatie landbouw

Doelrealisatie natuur

H
O
I
H
O
I
N
O
H
O

Bijlage 2 Onzekerheid zeespiegelstijging

Notitie

Concept

Contactpersoon

Datum 23 september 2016

Kenmerk N002-1239359JLY-V01

Omgaan met onzekerheid zeespiegelstijging

1.1 Inleiding

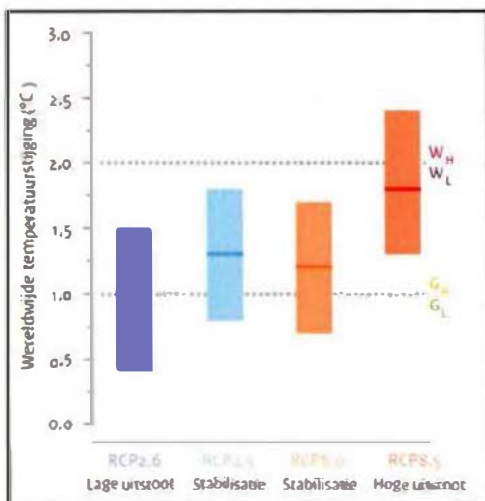
Als onderdeel van wereldwijde en lokale klimaatmodellen worden behalve een beschrijving van de meteorologische parameters tevens een prognose gegeven van de toekomstige zeespiegelstijging. Door het IPCC zijn de klimaateffecten berekend voor vier verschillende scenario's van de toekomstige uitstoot en concentratie van broeikasgassen en aerosolen en veranderingen in het landgebruik. Deze scenario's staan voor verschillende ontwikkelingen in de wereldbevolking, economie en technologie (RCP's). Het betreft een scenario met lage uitstoot, twee scenario's met stabilisatie en een scenario met hoge uitstoot van CO₂. Voor elk scenario is een centrale schatting bepaald van de wereldwijde temperatuurstijging en de bandbreedte hierin. Het KNMI heeft de IPCC-resultaten vertaald naar de lokale Nederlandse situatie. De KNMI-scenario's G en W (Gematigd en Warm) zijn niet één op één vergelijkbaar met de IPCC scenario's maar hier wel aan gerelateerd. Het G-scenario gaat uit van een temperatuurstijging van 1 graad in 2050 en komt overeen met het lagere deel van de IPCC scenario's met stabilisatie van de CO₂ uitstoot. Het W-scenario gaat uit van een temperatuurstijging van 2 graden en komt overeen met het hogere deel van het IPCC scenario met hogere CO₂ uitstoot (figuur 1).

De berekende zeespiegelstijging is afhankelijk van diverse factoren, met name het uitzetten van het oceaanoeverwater (door opwarming), het massaverlies van gletsjers en ijskappen en het zelfgravitatie-effect (figuur 2). Een relatief grote onzekerheid in de snelheid en toekomstige grootte van de zeespiegelstijging wordt veroorzaakt door het nog vrij onbekende gedrag van de ijskappen (Groenland en Antarctica) op een toekomstige temperatuurstijging. Vooral om die reden is voor het G-scenario in 2050 een bandbreedte tussen +15 en 30 cm en voor het W-scenario tussen +20 en 40 cm bepaald. De bandbreedte voor het jaar 2085 is respectievelijk +25 tot 60 cm voor het G-scenario en +45 tot 80 cm voor het W-scenario.

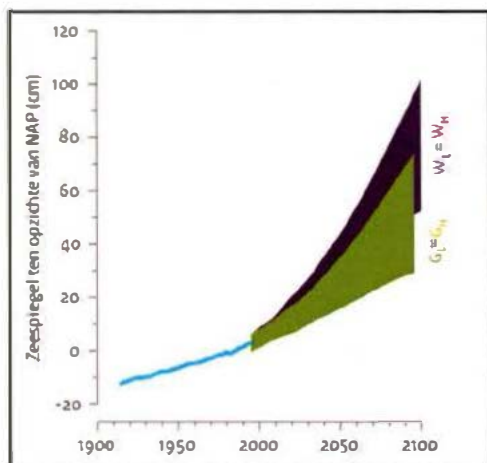
De Deltacommissie heeft in 2008 geadviseerd om voor de toekomstige zeespiegelstijging een 'plausibele bovengrens' te hanteren in aanvulling op de KNMI'06 scenario's. Het Deltascenario voor de zeespiegelstijging in 2100 bedraagt 120 cm (exclusief 10 cm bodemdaling). Dit is fors hoger dan het hoogste KNMI'06 scenario van 85 cm. Voor vraagstukken omtrent Waterveiligheid (HWBP) en ook voor de beschrijving van buitendijkse morfologische effecten (bodemdaling Waddenzee) geldt het scenario van de Deltacommissie als toetsingsnorm.

Concept

Kenmerk N002-1239359JLY-V01

Figuur 1: Verwachte temperatuurstijging 2060 volgens IPCC-scenario's (bron: KNMI 2014)

Figuur 2: Verwachte zeespiegelstijging langs Nederlandse kust tot 2100 volgens KNMI-scenario's (bron: KNMI 2014)

Concept

Kenmerk N002-1239359JLY-V01

1.2 Toepassing van hogere toetsingsnorm voor zeespiegelstijging?

De onzekerheid in de toekomstige snelheid van zeespiegelstijging is relatief groot. Dit hangt vooral samen met de nog niet goed begrepen reactie van de grote ijskappen op een temperatuurstijging. Met enige regelmaat worden nieuwe onderzoeksresultaten gepubliceerd waaruit blijkt dat de huidige afsmelting van ijskappen sneller gaat dan verwacht. Ook blijkt uit voortschrijdend wetenschappelijk inzicht dat er een kleine kans (5%) is op een aanzienlijk grotere zeespiegelstijging in 2100 (1.7 m) dan volgens het gehanteerde Deltascenario.

De vraag is of met deze nieuwe informatie thans al rekening dient te worden gehouden bij de beoordeling van effecten van bodemdaling op de waterveiligheid en/of de buitendijkse morfologie van de Waddenzee.

Bij de MER-studie voor Ternaard zullen de buitendijkse effecten van de bodemdaling worden beschouwd binnen het vigerende toetsingskader voor bodemdaling onder de Waddenzee (bron: Gaswinning binnen randvoorwaarden; Passende beoordeling van het rijksprojectbesluit gaswinning onder de Waddenzee vanaf de locaties Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen. Ministerie van Economische Zaken, 2006). Dat toetsingskader is opgebouwd rond de begrippen "sediment-delend systeem, meegroeivermogen en gebruiksruimte" en houdt rekening met een mogelijke versnelling van de stijging van de zeespiegel.

De winning van diepe delfstoffen mag plaatsvinden zolang de voorraad strekt op voorwaarde dat iedere kubieke meter delfstof wordt gecompenseerd met een kubieke meter Noordzeezand, een suppletie tot welke de begunstigde instantie zelf verplicht is.

Bij de toetsing wordt uitgegaan van een zeespiegelstijging volgens het Deltascenario, wat min of meer overeenkomt met de bovengrens in de bandbreedte van het meest ongunstige IPCC-scenario. Verder wordt rekening gehouden met een mogelijke versnelling van de zeespiegelstijging. Een verdere aanscherping van de norm/bandbreedte lijkt daarom in dit stadium niet nodig en/of prematuur. Dit neemt niet weg dat wanneer de zeespiegelstijging in praktijk sneller verloopt dan nu wordt voorzien de effecten van bodemdaling tot een snellere/eerdere achteruitgang van het Waddenmilieu kunnen leiden dan volgens de huidige informatie.

Zienswijzen 0001 tot en met 0025

Verzonden: Donderdag 29 september 2016 18:28
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:

Aanspreektitel:

Achternaam:

Voorvoegsel(s):

Voorletters:

Straat:

Huisnummer:

Postcode:

Woonplaats:

Telefoonnummer:

E-mailadres:

Als: Particulier

Mede namens:

Zijn en zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

de belangen van de natuur en de bewoners worden schromelijk onderschat.

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

ja. Ik woon vlak bij Ternaard. Er wordt bij wijze van spreken geboord in mijn achtertuin. Gezien wat er in Groningen is gebeurd en nog gebeurt met schade aan huizen en gebouwen en daaruit voortvloeiende risico's als onverkoopbare huizen, jarenlange procedures om de kosten van herstel vergoed te krijgen, wil ik absoluut NIET dat er nog gas, zout of anderszins uit de bodem gewonnen gaat worden. En de natuur kan geen bezwaar maken. Maar een uniek natuurgebied als de Waddenzee mag geen gevaar lopen op verstoring of zelfs vernietiging, daarom maar ik namens de natuur van de Waddenzee ook bezwaar. Het is zelfs een Werelderfgoedgebied! Kortom: geen gas- zout- of andere winning meer uit onze bodem.

Reactie

Verzonden: Zondag 2 oktober 2016 11:44
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

De uitvoering van het plan lijkt mij in het geheel niet juist.

Zijn en zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Het belang van de omwonenden, niet alleen de direct betrokkenen wonende in Ternaard, maar het belang van alle bewoners van de regio inzake mogelijke schade afhandelingen bij negatieve gevolgen door de gaswinning.

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Ja, ik als inwoner van de regio kan op dit moment nergens op terugvallen inzake bescherming van persoonlijk eigendom.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

De leefbaarheid van de regio dient in zijn geheel gewaarborgd te worden.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:41
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Ik verwacht waardevermindering van mijn woning. Er wordt een grondstof uit de bodem gehaald en ik verwacht dat daardoor de bodem zal dalen. De toekomst voor de generatie na mij wordt hierdoor ongewis.

Ik wil graag dat alle financiële middelen die nu aan gaswinning worden besteed, aan andere energievormen die toekomst hebben worden besteed. Ik noem in dat kader zonnepanelen en windmolens.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:42
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Ik vind gaswinning maatschappelijk onverantwoord: het is bovendien achterhaald. Het wordt de hoogste tijd dat we overstappen op een andere wijze van energiewinning.

Getijdestroming, aardwarmte, zonnepanelen en windenergie.

Ik zie de gaswinning hier in Ternaard als een investeerdersbelang. Die investeerders bevinden zich niet in Friesland en weten niet wat goed voor ons Wad is. Het Wad is een kwetsbaar en uniek gebied. Het is Natura 2000 gebied.

Gaswinning in Friesland is een geldkwestie. Het belang van ons burgers wordt niet erkend. Ik wil dat dit stopt.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:46
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Ik verwacht bodemdaling als gevolg van de gaswinning. Dat zal schade opleveren aan mijn onroerend goed. Gaswinning in dit gebied heeft gevolgen voor de onroerendgoedmarkt. Daarnaast verwacht ik ook een toename van het vrachtverkeer door de gaswinning. Boorinstallaties kunnen geluidsoverlast veroorzaken. Daarom wil ik niet dat er naar gas wordt geboord in het Ternaardveld. Ik vind dat er meer gebruik moet worden gemaakt van zonne- en windenergie. Als de windmolens uit het zicht geplaatst kunnen worden op de Waddenzee is dit goed een alternatief voor gaswinning.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:49
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier
Mede namens:
Familie

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Wij hebben problemen met de gasboring vanwege, geluidsoverlast, stankoverlast, waardevermindering van onze woning en bodemdaling met schade als gevolg.

Wij willen dat er gebruik gemaakt wordt van duurzame energie: denk daarbij aan zonne-energie (zonnepanelen), windenergie.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:50
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres
Als: Particulier

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Ik vind dat er niet naar gas geboord moet worden, maar dat naar andere energievormen gezocht moet worden. Bovendien is het gasveld over 20 jaar leeg. Gaswinning kost meer geld dan het oplevert.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:52
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Zijn en zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Het is bekend dat de NAM gaat boren. Ik ben niet tevreden over de manier waarop de schade wordt geregeld. Er is sprake van omgekeerde bewijslast: ik moet bewijzen dat ik schade heb.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:53
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Wij wonen bij de toegang van de NAM locatie. Het bouwverkeer veroorzaakt hinderlijke trillingen op de weg en wij dringen er op aan dat de weg wordt geasfalteerd. Tevens verlangen wij dat op voorhand een nulmeting plaatsvindt zodat eventuele schade als gevolg van de boringen kan worden vastgesteld.

Reactie

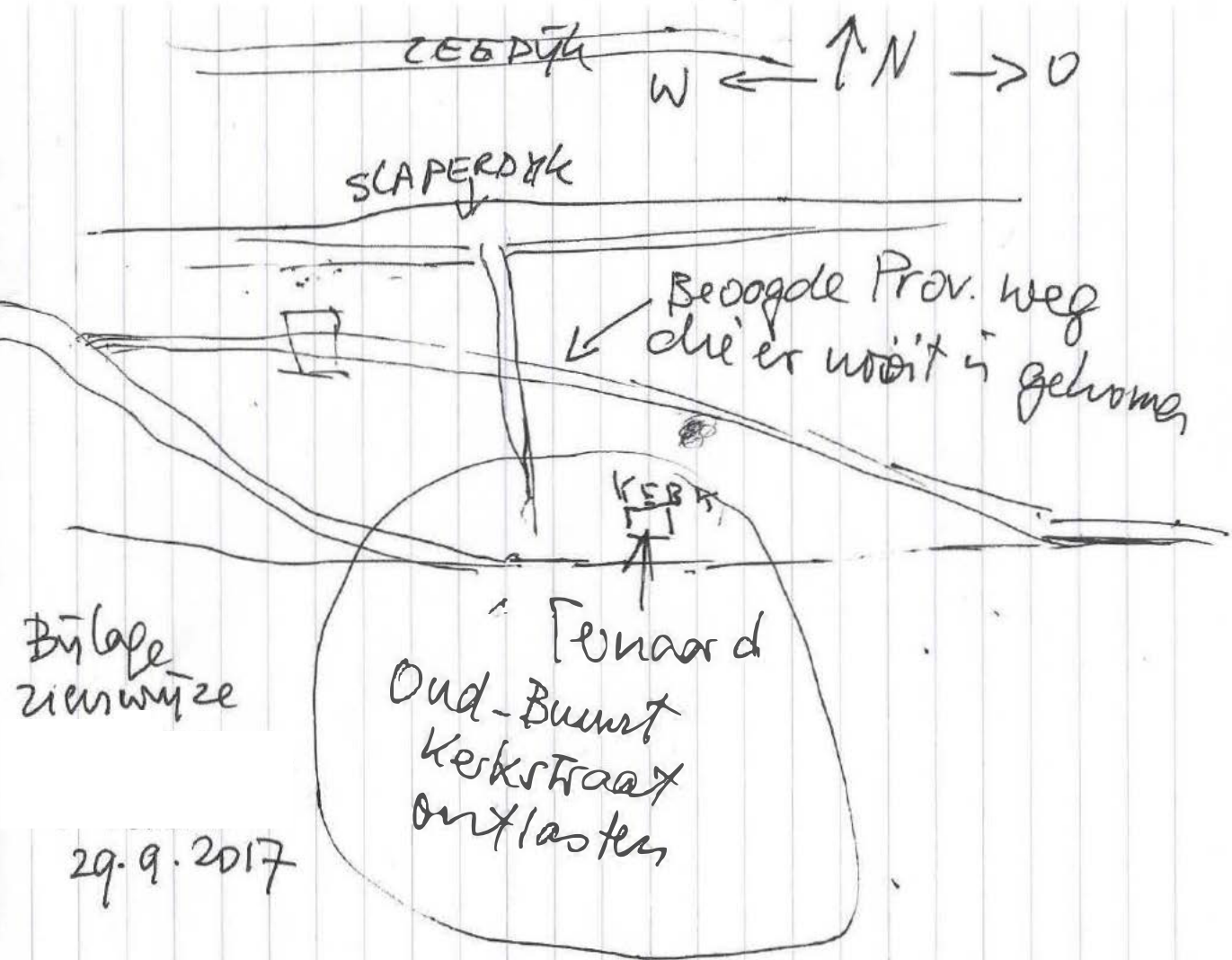
Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:56
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

De reeds bestaande verkeersdruk in de Oudbuurt/Kerkstraat is hoog vanwege het werkverkeer van het landbouwbedrijf van _____ die alle _____ van groente voorziet. Het zware bouwverkeer in verband met de NAM boorinstallatie zal nog meer overlast veroorzaken. De komst van de NAM naar Ternaard is reden om nu met klem aan te dringen op de aanleg van de ooit door de provincie beloofde -maar nooit gerealiseerde- rondweg, ter ontlasting van de kern van Ternaard. Bijgevoegd is een situatieschets.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:57
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Zijn en zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Ik ben tegenstander van gasboring in Ternaard. Maar, als die er toch komt dan wens ik ter compensatie van de reeds aanwezig grote verkeersdruk, welke alleen maar zal toenemen door het bouwverkeer van de NAM, de aanleg van de ooit door de provincie beloofde, maar nooit gerealiseerde rondweg om Ternaard.

In de publiciteit wordt alleen maar gesproken over gaswinning in Ternaard. Dit terwijl het grootste deel van de gaswinning plaats zal vinden in de Waddenzee en slechts voor een klein deel Ternaard betreft. Het benadrukken van de plaats Ternaard, geeft aanleiding tot een verkeerde, en daarmee schadelijke beeldvorming, die onder andere gevolgen kan hebben voor de waarde van de woningen enz. Daarom dring ik aan op publiciteit die minder de plaats Ternaard in het voetlicht zet.

Reactie

Verzonden: Maandag 3 oktober 2016 11:58
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Ik ben tegen gaswinning omdat, omdat de ervaringen in Groningen mij tot nadenken stemmen, en mij doen vrezen voor de bodemdaling en de gevolgen voor de woningen en de dijken die onze voorouders hebben aangelegd om ons te beschermen.

Het mooie natuurgebied achter de dijken en de Waddenzee wordt door de boringen bedreigd.

Ik ben bang dat de grote investeerders zoals de NAM geen gevoel hebben bij het belang van de Waddenzee.

Ik vrees dat alle rechtstreekse en indirecte gevolgen van de boring in Ternaard negatieve gevolgen zullen hebben.

Reactie

Verzonden: Donderdag 13 oktober 2016 14:12
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: FNP Dongeradiel
Mede namens:

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

Sjoch sjenswize

Zijn en zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

sjoch sjenswize

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Bygeande sjenswize ynstek en ynhâld jouwe skerp oan werom as it draait en hokker belangen de ynwenners besiiikers fan Dongeradie hawwe

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Sjoch sjenswize

Reactie

FNP Dongeradiel : nulmjitting in eask

De FNP Dongeradiel hat soargen oer de foarnommen gasboarring yn Ternaard. Lokkich is it boarjen nei gas fanôf it Waad ferbean mar no wurdt der fanôf de fêste wâl boarre nei gas. It saneamde skeanboarjen. Dat soks gefolgen hawwe kin foar natuer en gea en ús besit lit him riede.

De politike wurklikheid betsjut dat der noch boarre wurde kin mar foar de FNP Dongeradiel stiet dat heaks op de status fan ús Wrâlderfquod de Waadsee yn kombinaasje mei Nasjonaal Park Lauwersmar. **Wichtige natuergebieten dy't yn'e praktyk en yn byldfoarming skea oprinne fan de boar-aktiviteiten.**

De FNP Dongeradiel wol derom hurde easken foar skea en feilichheid.

Fersakkingen oan bygelyks de seedyk freegje om skerp tasicht. Jo moat der net oan tinke dat der wat bart mei ús primêre seekearing. In algemiene nulmjitting fan alle huzen en besit en de seedyk, is foar de FNP Dongeradiel in eask om boarje te kinnen. Yn in wide strook sil dy nulmjitting plakfine moatte.

No is it sizzen fan de NAM dat it hjir wol wat tafalt. De FNP Dongeradiel wol lykwols wissichheid yn ôfwikking fan eventuele skea en wissichheid oer ús feilichheid. Fan te foaren moat in ûnôfhinklike skeatoetsing-kommisje yn't libben roppen wurde. In komisje besteande út saakkundigen, net ferbûn oan de NAM en fia de omkearde bewiislêst moat skea romhertich útkeard wurde fanút in fan te foaren yn te stellen skeafûns. Dat saneamde mynboufûns moat rom jild om hannen hawwe. De FNP Dongeradiel is ek fan betinken dat de EBN (Energiebeheer Nederland) belutsen by de winning en ferkeap fan gas mei oanspraaklik is foar skea.

De situaasje yn Grinslân lit sjen dat de NAM eltse kear noch mei de rêch nei de mienskip stiet en allinnich it ekonomyske belang telt.

De FNP Dongeradiel soe graach gean foar it net mear winnen fan fossiele grûnstoffen mar as it dan earst net oars kin sil it Ministearje fan Ekonomyske Saken stean moatte foar: **nulmjittings fan alle huzen, besit en seedyk yn in wide strook om de boarput en it winningsfjild hinne, omkearde bewiislêst, skeafûns, feilige seedyk, ûnôfhinklike skeatoetsingskommisje en gjin skea oan it unike Waad.** Mei minder kin it net ta. Komme dy tasizzings net dan kin der net boarre wurde.

Vertaling van zienswijze 0013

Verzonden: Donderdag 13 oktober 2016 14:12
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:

Aanspreektitel:

Achternaam:

Voorvoegsel(s):

Voorletters:

Straat:

Huisnummer:

Postcode:

Woonplaats:

Telefoonnummer:

E-mailadres:

Als: Organisatie

Organisatie: FNP Dongeradiel

Mede namens:

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

Zie zienswijze

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Zie zienswijze

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Bijgaande zienswijze, insteek en inhoud geven exact weer waar het om gaat en welke belangen de inwoners, bezoekers van Dongeradeel hebben.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Zie zienswijze

Reactie

FNP Dongeradeel: Nulmeting is een eis

De FNP Dongeradeel is bezorgd over de voorgenomen gasboring in Ternaard. Gelukkig is het boren naar gas vanaf de Wadden verboden, maar nu wordt er vanaf het vasteland naar gas geboord, door middel van het zogenaamde schuin boren. Dat dat gevolgen zou kunnen hebben voor de natuur en het landschap en onze bezittingen laat zich raden.

De politieke werkelijkheid is dat er nog geboord kan worden, maar voor de FNP Dongeradeel staat dat haaks op de status van ons Werelderfgoed, de Waddenzee, in combinatie met het Nationaal Park Lauwersmeer.

Belangrijke natuurgebieden die in de praktijk en in de beeldvorming schade oplopen door de booractiviteiten.

De FNP Dongeradeel wil daarom harde eisen ten aanzien van schade en veiligheid.

Verzakkingen aan bijvoorbeeld de zeedijk vragen om scherp toezicht.

Je moet er niet aan denken dat er iets met onze primaire zeedijk gebeurt. Een algemene nulmeting van alle huizen en bezittingen en de zeedijk is voor de FNP Dongeradeel een eis om te kunnen boren. Een dergelijke nulmeting zal dan in een brede strook plaats moeten vinden.

De NAM beweert nu nog steeds dat het hier wel mee zal vallen. De FNP Dongeradeel wil echter zekerheid inzake de afwikkeling van eventuele schade en zekerheid met betrekking tot onze veiligheid. Vooraf dient er een onafhankelijke schadetoetsingscommissie in het leven te worden geroepen. Een commissie die bestaat uit deskundigen die niet aan de NAM verbonden zijn en schade dient via omgekeerde bewijslast ruimhartig te worden uitgekeerd vanuit een vooraf in te stellen schadefonds. Dat zogenaamde mijnbouwfonds dient over voldoende geld te beschikken. De FNP Dongeradeel is ook van mening dat het EBN (Energiebeheer Nederland), dat betrokken is bij de winning en verkoop van gas, mede aansprakelijk is voor schade.

De situatie in de provincie Groningen laat zien dat de NAM telkens weer met de rug naar de gemeenschap staat en dat alleen het economisch belang telt.

De FNP Dongeradeel zou het liefst zien dat er geen fossiele grondstoffen meer worden gewonnen, maar als het dan toch niet anders gaat, zal het ministerie van Economische Zaken moeten instaan voor: **nulmetingen van alle huizen, bezittingen en zeedijk in een brede strook rondom de boorput en het winningsveld, omgekeerde bewijslast, schadefonds, veilige zeedijk, onafhankelijke schadetoetsingscommissie en geen schade aan het unieke Waddengebied.** Dat is wel het allerminste. Als deze toezeggingen er niet komen, kan er niet worden geboord.

13 OKT 2016

Δan. de NAM
bureau energieprojecten
inspraakpunt
gaswinning Ternaard
postbus 240
2250 AE Voorschoten

6 oktober 2016

Ls.,

N.a.v. uw publikatie;

"Kennisgeving voorname milieueffectrapport
gaswinning Ternaard d.d. sept. 2016",

in de weekbladen in deze regio heb ik in ons gemeente-
huis het rapport "boring en gaswinning Ternaard notitie
reikwijdte en detailniveau d.d. 15 aug. 2016 gelezen en
zijn bij mij de volgende vragen/opmerkingen opgekomen,
welke ik bij deze aan u voorleg.

1. Welke actie is ondernomen door de NAM of andere instellingen, betrokken bij het boren van mogelijk gas in de door u aangegeven lokatie Ternaard om de mening van burgers, bestuurders enz., enz., om te buigen van een negatieve naar een positieve?
2. Wilt u mij een duidelijke situatietekening bezorgen, kadastraal, van deze lokatie op het vaste land?
3. Is de situatie t.a.v. noord Groningen, bedoeld de bodemopbouw, gelijk of afwijkend aan die van Ternaard, zo ook die van te verwachten schade aan bebouwing?
4. Op een zondagmorgen is op mijn verzoek één van uw medewerkers, in de afgelopen jaren, op bezoek geweest met geluidsmetapparatuur om mijn waarneming te bevestigen van een bromgeluid

komend vanuit het Noorden van de Waddenzee richting produktieplatform aan de achterzijde van het einde van het eiland Ameland.

Mijn waarneming werd niet bevestigd.

Met name op zondagmorgen is het bij windstil weer geheel stil en dat is een uniek gebeuren wat ik regelmatig beleef.

Voor zover ik de gaslokatie Ternaard kan plaatsen zou dit dichtbij mijn waarnemingsplek liggen.

Vraag: Als u gaat boven, gaat dat dan gepaard met geluidsoverlast en erger nog zo ook met een mogelijke gasexploitatie?

Hopend op een spoedige
reactie uwerzijds, teken ik
vriendelijk groetend,

p.s. J.v.m. onze vakantie heb ik de onlangs gehouden informatieavond in ons Dorpshuis niet kunnen bijwonen.

18 oktober 2016

20 OKT 2016

Aan: de NAM
 bureau energieprojecten
 inspraakpunt
 gaswinning Ternaard
 postbus 248
 2250 AE Voorschoten

L.S.,

Op 6 oktober 2016 heb ik me tot u gericht met een aantal vragen/opmerkingen en de hoop uitgesproken op een spoedige reactie uwerzijds. (zie copie van mijn brief hierbij in gesloten)

Tot op heden heb ik nog niets ontvangen, zelfs geen ontvangstbevestiging.

Hierover spreek ik mijn teleurstelling uit en deel u mee tegen elke activiteit aangaande boring en eventuele gasexploitatie ernstig bezwaar te maken op de door u aangegeven lokatie in Ternaard.

Vriendelijk groetend,

p.s. Dit gedrag verwacht de burger niet van een bedrijf als de Nederlandse aardolie Maatschappij.

Verzonden: Dinsdag 18 oktober 2016 10:33
 Onderwerp: Zienswijzeformulier
 Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
 Aanspreektitel:
 Achternaam:
 Voorvoegsel(s):
 Voorletters:
 Straat:
 Huisnummer:
 Postcode:
 Woonplaats:
 Telefoonnummer:
 E-mailadres:
 Als: Particulier

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

Het wad is beschermd gebied. Werelderfgoed. Schuinboren naar het wad brengt schade aan het erfgoedgebied. Er wordt teveel gefocust op financiële opbrengsten voor de rijksoverheid. Er zijn betere manieren om financien te verkrijgen.

Zijn en zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Voorstellen voor alternatieve gasbesparing. Meer windenergie en meer zonneenergie. De agrarische gebouwen hebben grote dakvlakken. Plaats daar zonnepanelen op. Ik mis de aandacht voor het waddenlandschap. De ruimte en de rust zijn kenmerken die behouden moeten blijven. Door het plaatsen van gaswinninglokaties zal de toerist minder komen.

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Ja. Eigenaar/bewoner van een monumentale woning. Welke mogelijk schade kan krijgen door de gaswinning. De procedure om de schade aan te tonen kan langdurig zijn. Hetgeen stress en gezondheidsklachten kan veroorzaken. Verkoop van de woning wordt moeilijker. Derden zullen minder belangstelling hebben. Ook de aantrekkelijkheid om in Ternaard te wonen wordt sterk verminderd, Dus economische schade en schade gezondheid.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Richt je op alternatieve energie verkrijging. Breng geen schade aan erfgoed, gezondheid en leefbaarheid.

M.i. is de gaswinning niet meer passend is deze tijd. Er zijn betere methoden.

Reactie

Verzonden: Donderdag 20 oktober 2016 07:39
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat: Postbus
Huisnummer: 60
Postcode: 8860 AB
Woonplaats: HARLINGEN
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie: Waddenvereniging
Mede namens: It Fryske Gea
Natuur- en Milieufederatie Groningen
GroningerBodemBeweging

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

zie bijlage

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

zie bijlage

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

zie bijlage

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

zie bijlage

Reactie

Bureau Energieprojecten
 Inspraakpunt gaswinning Ternaard
 Postbus 248
 2250 AE VOORSCHOTEN

Onderwerp:	kenmerk	datum
zienswijze NRD gaswinning Ternaard	AWo/LvN/EK/16199	20161020

Geachte heer, mevrouw,

De Waddenvereniging doet u hierbij, mede namens de Natuur- en Milieufederatie Groningen, It Fryske Gea en de Groninger Bodembeweging (hierna de natuurorganisaties), een zienswijze toekomen naar aanleiding van het ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) ter voorbereiding van het opstellen van het milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de voorgenomen gaswinning door de NAM vanuit het voorkomen Ternaard.

In de navolgende zienswijze zal de volgorde en de nummering van het ontwerp NRD worden aangehouden.

1 Inleiding

1.1 Voornemen

Het kleine velden beleid is van de jaren '70. Het valt te betwijfelen of dit oude beleid nog houdbaar is in de huidige tijd met de Europese ratificatie van de klimaatafspraken in Parijs. Willen de klimaatdoelstellingen gehaald kunnen worden, dan is het noodzakelijk om grote delen van de voorraden fossiele brandstof in de bodem te laten zitten. Het ligt dan voor de hand om voorraden onder de meest kwetsbare gebieden, zoals het Werelderfgoed Waddenzee, als eerste niet te winnen. De keus om het gasveld Ternaard te gaan winnen is daar mee in strijd.

Ondanks deze opvatting geven de natuurorganisaties wel hun opmerkingen bij het

Waddenvereniging Droogstraat 3 Postbus 90 8860 AB Harlingen
 tel (0517) 493 693 fax (0517) 493 601
 info@waddenvereniging.nl www.waddenvereniging.nl

Rabobank IBAN NL07 RABO 0342 4267 10
 BIC RABONL2U
 KvK 40000475

ontwerp voor de NRD.

Terzijde merken de natuurorganisaties op, dat niet alle verwijzingen in het ontwerp voor de NRD kloppen.

1.2 Waarom deze NRD?

De natuurorganisaties onderschrijven de noodzaak tot het opstellen van een passende beoordeling (PB) en het doorlopen van de uitgebreide m.e.r.-procedure.

1.3 NRD

Bij de alternatieven zal in het MER ook het alternatief 'niet boren en winnen' nadrukkelijk in beeld moeten komen.

1.4 RCR

Wettelijk is vastgelegd, dat de RCR moet worden gevolgd. Op dit moment wordt de RCR in opdracht van het ministerie van Economische Zaken (EZ) geëvalueerd. De natuurorganisaties gaan er van uit, dat de resultaten van deze evaluatie grondslag zullen zijn voor de wijze waarop de RCR-procedure in het onderhavige geval zal worden gevolgd. De natuurorganisaties veronderstellen, dat daartoe een rijksinpassingsplan zal worden op- en vastgesteld en zij hebben er goede nota van genomen, dat in dat geval ook de Crisis- en herstelwet (Chw) op dit project van toepassing is.

1.5 Samenhang besluiten

De natuurorganisatie gaan er van uit en – voor zover dat nog niet het geval is – bevelen aan, dat alle noodzakelijke toestemmingen en vergunningen in een keer voor inspraak en eventueel daaraanvolgend beroep ter beschikking komen.

Zij constateren, dat op dit project niet alleen de nieuwe Wet natuurbescherming (waarschijnlijke invoering per 1 januari 2017) maar ook de gewijzigde Mijnbouwwet (nu nog aanhangig bij de Eerste Kamer) van toepassing zullen zijn.

2 Doel en beleidskader

2.1 Inleiding

2.2 Doel van het project

Hiervoor onder 1.1 is al aangegeven, dat de natuurorganisaties de noodzaak van deze gaswinning betwisten. De energietransitie maakt het niet alleen noodzakelijk om tussen nu en 2050 tot forse energiebesparing te komen maar ook voor het overige merendeels over te gaan op duurzame energievoorziening.

De NAM heeft als doel voor dit project:

Het op duurzame, veilige en optimale wijze winnen van het aardgas uit het Temaard gasveld, binnen de beschikbare gebruikruimte voor gaswinning in de Waddenzee en met toepassing van het 'hand aan de kraan'-principe.

De natuurorganisaties merken hierbij op, dat in dit doel ten onrechte niet voorkomt, dat de effecten op de natuur geminimaliseerd moeten worden. Daarbij komt, dat door de wijze van de omschrijving van het doel mogelijke alternatieven voor dit project

onderbelicht blijven.

2.3 Omgevingsmanagement

Omgevingsmanagement moet niet ontaarden in 'het door de strot duwen' van maatschappelijk ongewenst besluiten. Zoals hiervoor al kort aangegeven zijn er goede argumenten om af te zien van de winning van gas onder de Waddenzee. Geen omgevingsmanagement van welke aard dan ook kan dit project maatschappelijk wenselijker maken.

Als Ternaard een pilot is voor het omgevingsmanagement, dan zal vooraf bepaald moeten worden wat de doelstellingen van die pilot en wat de criteria voor succes of falen zijn.

2.4 Nederlandse energiebeleid

Het Nederlandse energiebeleid is (nog) onvoldoende afgestemd op nieuwe ontwikkelingen, zoals het klimaatakkoord van Parijs 2015 en de recente signalen rond een versnelde zeespiegelstijging als gevolg van het smelten van ijskappen, in het bijzonder Antarctica. Het voortzetten van dit project op grond van dit verouderde beleid is ongewenst. Aan aardgas is een veel te grote rol toegekend in de energietransitie. Dit veroorzaakt eigenlijk alleen maar het vooruitschuiven van het probleem, namelijk dat de Nederlandse maatschappij in 2050 geheel fossielvrij moet zijn. Daarvoor is niet alleen een omschakeling naar andere, duurzame, energiebronnen nodig maar is het ook noodzakelijk om het energiegebruik drastisch te verminderen. Daarbij komt, dat het kleine velden beleid ontwikkeld is onder een geheel ander situatie van 50 jaar geleden en nodig herziening behoeft. Dit nog even los van het feit dat het gasvoorkomen Ternaard nauwelijks nog een klein veld kan worden genoemd.

Er is onduidelijkheid over de rol van de structuurvisie ondergrond (Strong). Enerzijds bereiken ons berichten, dat de Waddenzee geen deel zal uitmaken van deze visie. Anderzijds staat er in dit concept NRD dat in het MER de doorwerking van Strong zal worden opgenomen. Dit ware te verduidelijken in de NRD.

3 Ternaard gasveld

In het MER zal – beter dan in de NRD – moeten worden onderbouwd, dat het gasvoorkomen Ternaard onontbeerlijk is voor de Nederlandse energievoorziening. Kan die onderbouwing niet afdoende geleverd worden, dan zal van het winnen uit dit veld moeten worden afgezien op grond van de kwetsbaarheid van het waddengebied.

Er leven bij de natuurorganisaties wel wat vragen:

Hoe valt deze winning te rijmen met recente berichten over een overschot aan gas aan de kant van Engie?

In hoeverre speelt de uitbreiding van de stikstofinstallatie in Zuidbroek hierin een rol, ook in relatie tot de beslissing om de komende vijf jaren jaarlijks 24 miljard m³ of meer te winnen uit het Groninger veld?

Op grond van het voorzorgsbeginsel zal er bij het toestaan van nieuwe gaswinning

rekening moeten worden gehouden met de onzekerheden ten aanzien van de vier factoren, die de gebruiksruimte bepalen: meegroeivermogen als gevolg van sedimentatie, bodemdaling door gaswinning, na-ijleffect van de gaswinning en zeespiegelstijging.

De vaak onverwachte uitkomsten uit de meet- en regelcyclus van de bestaande velden (zoals de verschillen tussen de uitkomsten voor het Pinkegat tussen 2014 en 2015) roepen tot extra voorzichtigheid. De resultaten moeten niet alleen voor deskundigen maar ook voor het algemeen publiek te volgen zijn.

Uit de monitoringsgegevens over de huidige gaswinningen onder de Waddenzee blijkt, dat de gehanteerde modellen nog steeds maar beperkte waarde hebben. Dat verplicht tot extra voorzichtigheid op grond van het voorzorgbeginsel. Grotere kennis over de bodemdaling en over de sedimentatieprocessen is noodzakelijk voordat tot de winning van een volgend gasveld kan worden besloten.

Voor de sedimentatie zal moeten worden uitgegaan van een worst-case situatie, die gestoeld is op de beste en meest recente wetenschappelijke inzichten. Inclusief de resultaten van de meet- en regelcyclus van de bestaande winningen en lopende studies, zoals de Long term Survey (LTS).

Voor de zeespiegelstijging zal uitgegaan dienen te worden van de meest recente inzichten. Niet alleen op basis van metingen langs de Nederlandse kust maar ook op basis van de internationale en nationale kennis van de ontwikkeling van de zeespiegel. Daarbij dient er ook rekening gehouden te worden met de voornemens van het IPCC en het KNMI om op korte termijn de scenario's te herzien vanwege de signalen, dat de ijskap van Antarctica sneller smelt dan gedacht. In dit verband is het aanbevelenswaardig om een beslissing over het winnen van gas uit het voorkomen Ternaard pas te nemen nadat die nieuwe studies en scenario's verschenen zijn. Daarbij dient er vooraf de zekerheid te zijn, dat de gebruiksruimte voor de gehele winning beschikbaar is op grond van die wetenschappelijke inzichten en dat daar duidelijke grenzen aan worden gesteld. Mocht blijken, dat de gebruiksruimte, waarin alle onzekerheden afdoende verdisconteerd zijn, niet leidt tot een economisch en maatschappelijk haalbare winning, dan zal op die grond van deze winning moeten worden afgezien.

Aangezien deze scenario's nog niet bekend zijn, kan de gebruiksruimte nu niet op verantwoorde wijze worden berekend. Het is dan ook niet duidelijk of de voorgenomen winning van 4 miljard m³ uit dit veld op grond van de gebruiksruimte wel realiseerbaar is.

Ten aanzien van aardbevingen gaat het niet alleen om de directe veiligheid, maar ook om de waterveiligheid.

Er worden mogelijk twee putten geboord (voetnoot 1). Worden effecten van deze tweede boring ook in het MER beschreven? Wat heeft dit voor consequenties? Moet er twee keer schuin worden geboord en is de business case dan wel sluitend?

4 **Voorgenomen activiteit**

Bij de keus voor de elektriciteitsvoorziening is een dieselgenerator minderwaardig (uitstoot). Neem ook alternatieven mee voor een duurzame energievoorziening, waarbij deze energievoorziening toekomstige baten kan hebben voor de omgeving. Het MER dient ook antwoord te geven op de vraag wat de criteria zijn voor goede of minder goede kwaliteit van het gas. Ook mogelijke onvoorziene onderhoudswerkzaamheden en risico's dienen in het MER afgewogen te worden. Zoals hiervoor al gesteld, is ten onrechte in de NRD niet voorgesteld om in het MER ook het nul-alternatief (niet boren en winnen) mee te nemen. Dat moet wel. De afweging van alternatieven moet sowieso zodanig zijn ingericht, dat alle redelijke mogelijkheden in beeld komen. In het ontwerp voor de NRD ontbreekt een beschouwing welke alternatieven tot die redelijke alternatieven behoren. In dit verband wijzen wij er op, dat op het moment dat het MER gereed komt casu quo basis zal vormen voor verdere besluitvorming het wetsvoorstel wijziging van de Wet milieubeheer in verband met de implementatie van de wijziging van de mer-richtlijn (Tweede Kamer 34287) tot wet zal zijn verheven of – als dit nog geen wet is – de wijziging van de mer-richtlijn rechtstreekse werking zal hebben gekregen. Daardoor is het beschrijven en beoordelen van redelijke alternatieven verplicht.

Zolang het definitieve leiding tracé nog niet bekend is, zal in het MER rekening gehouden moeten worden met alle varianten in een worst case-situatie. Ook zal met andere onduidelijkheden rekening moeten worden gehouden. De NRD gaat er weliswaar van uit dat fracking niet nodig zal zijn, maar sluit fracking niet uit. Op grond van de worst-case benadering moeten de mogelijke gevolgen van fracking dan ook volledig in het MER in beeld gebracht worden.

Ter compensatie van de bodemdaling zal ook hier voorzien worden in zandsuppleties. De mogelijke negatieve effecten daarvan horen eveneens in het MER aan de orde te komen. Daaronder vallen ook de effecten van mogelijke verandering van de samenstelling van de sedimentatie. De resultaten van het onderzoeksprogramma van RWS naar de effecten van zandsuppleties horen daar bij.

In het MER moet ook duidelijk zijn hoe zal worden omgegaan met na-ijleffecten na verwijdering.

5 **Aanpak**

In alle fasen van het project dienen de mogelijke effecten van calamiteiten meegewogen te worden.

Bij de beoordeling van cumulatieve effecten dient per instandhoudingsdoelstelling van de Natura 2000-gebieden niet alleen gekeken te worden naar bodemdaling en bodemberoering veroorzakende activiteiten, maar dienen ook mogelijke (rest)effecten van andere activiteiten betrokken te worden.

In verschillende delen van de Waddenzee vindt versnelde bodemdaling plaats door delfstofwinning. Deze versnelde bodemdaling wordt weliswaar gecompenseerd door

extra opslibbing van de platen, maar blijkt in de praktijk toch te leiden tot een tijdelijke afname van de oppervlakte droogvallende platen in de Waddenzee. Het MER dient de cumulatieve effecten hiervan in beeld te brengen: gedurende welke periode zal de oppervlakte droogvallende platen afnemen ten gevolge van dit project in combinatie met andere plannen en projecten en welk oppervlakte aan droogvallende platen in totaal verdwijnt (al dan niet tijdelijk) onder water? Tevens dient in beeld gebracht te worden welke gevolgen de versnelde opslibbing van al deze activiteiten tezamen heeft voor de kwaliteit van de platen als foerageergebied. Worden de platen zandiger of neemt het slibgehalte juist toe? Wat betekent dit voor de voedselbeschikbaarheid? Als de bodemdalingssom zich verder uitstrekt dan het kombergingsgebied Pinkegat dienen ook andere bekkens aan de orde te komen.

Het onderzoek naar effecten van de bodemdaling op land dient zich niet te beperken tot natuur, landbouw en bebouwing maar zich ook uit te strekken tot de sociaal-economische effecten.

Volgens de NRD wordt de transportleiding wel schoongemaakt, maar niet verwijderd omdat deze mogelijk voor andere doeleinden kan worden gebruikt. De mogelijke gevolgen en risico's van deze mogelijke andere doeleinden dienen in het MER te worden belicht. Wat gebeurt er met de leidingen als die na de verwijdering geen andere functie kunnen krijgen? Blijft de NAM dan verantwoordelijk voor toekomstige verwijdering? In het MER dienen ook de mogelijk gevolgen van al dan niet verwijderen in beeld gebracht te worden.

De natuurorganisaties verzoeken u om de bestaande Commissie Waddengas (ingesteld naar aanleiding van de gaswinningen Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen) te betrekken bij de ontwikkeling van het MER en het verdere beloop ten behoeve van deze gaswinning.

De natuurorganisaties (Waddenvereniging e.a.) gaan er van uit, dat de hierboven genoemde opmerkingen aanleiding zijn om de NRD aan te passen.

Hoogachtend,
Waddenvereniging, mede namens de Natuur- en Milieufederatie Groningen, It Fryske Gea en de Groninger Bodembeweging,

Verzonden: Donderdag 20 oktober 2016 13:14
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres: secretaris@ternaard.nu
Als: Organisatie
Organisatie: Vereniging van Dorpsbelangen Ternaard

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

Zie reactie vraag 4

Zijn en zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Zie reactie vraag 4

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Zie reactie vraag 4

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Wanneer blijkt dat de aardgaswinning doorgaat, dan wil Dorpsbelang Ternaard dat er goede regelingen worden getroffen met de inwoners en bedrijven in en rondom Ternaard. Het gaat hierbij o.a. om de punten genoemd in bijgevoegd document 'Manifest van Friese overheden over gas- en zoutwinning'.

Samengevat zijn voor Dorpsbelang Ternaard de onderstaande punten van belang:

1. Nulmeting met periodieke herhalingsmetingen voor al het ontroerend goed, waterhuishouding, landbouwgebied etc.
2. Omgekeerde bewijslast.
3. Financiële tegemoetkoming voor de winningsregio. Dorpsbelang Ternaard denkt hierbij aan substantiële bijdragen voor duurzame investeringen in en rondom het dorp Ternaard. Hierbij valt te denken aan investeringen in duurzame energie (windmolens/zonnepanelen etc.), voorzieningen, infrastructuur etc. Voordat de vergunningen worden afgegeven dient hierover overeenstemming te komen. Inwoners, bedrijven, verenigingen en dorpsbelang dienen samen met de NAM concrete plannen uit te werken.
4. In de notitie dienen alle zaken omtrent hinder of overlast op gebied van bijvoorbeeld geluid, verkeer, etc. goed te worden onderzocht en hierbij dienen voldoende maatregelen te worden getroffen.
5. Het dorp Ternaard ligt nog net binnen het winningsgebied. Overwogen/onderzocht moet worden om het winningsgebied in een straal rondom het dorp niet aan te wenden, zodat de kans op bodemdaling op dichtbebouwd gebied kan worden geminimaliseerd.

Manifest van Friese overheden over gas- en zoutwinning

De gezamenlijke Friese gemeenten en provincie Fryslân constateren dat er zorgen leven onder inwoners en bedrijven in gebieden waar gas- en zoutwinning plaatsvindt. Deze zorgen gaan over veiligheid, leefbaarheid en waardebehoud van onroerend goed.

Wij constateren dat:

1. gaswinning de komende jaren onvermijdelijk zal zijn in ons land;
2. gaswinning langdurig plaatsvindt, omgeven is met onzekerheden en de effecten hiervan zich pas na vele jaren openbaren;
3. er veel aandacht is voor de actuele risico's in Groningen en daar lessen worden geleerd die ook toepasbaar zijn op Fryslân;
4. zich in Fryslân een groot deel van de Nederlandse kleinere aardgasvelden bevindt en dat deze aardgasvelden een belangrijke rol vervullen in het zogenoemde kleine veldenbeleid;
5. hoewel deze naar aard en schaal minder dan het Groninger veld gaswinning in kleine velden ook leidt tot bodemdaling en tevens seismische risico's met zich meebrengt;
6. ook zoutwinning resulteert in bodemdaling;
7. hierdoor vaker en omvangrijker herstel van infrastructuur en waterhuishoudkundige systemen noodzakelijk is dan zonder delfstoffenwinning;
8. er in onze winningsregio's sprake is van een groot aantal oude ondiep gefundeerde gebouwen welke gevoelig zijn voor bodembeweging;
9. decentrale overheden geen zeggenschap hebben over gas- en zoutwinning;
10. er in de maatschappij sprake is van een toenemende onrust over de effecten van gas- en zoutwinning, het draagvlak afneemt en hier in de Tweede Kamer ook volop aandacht voor is;
11. het Rijk de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft overgenomen en aangeeft te willen investeren om de acceptatie van mijnbouw in winningsregio's te verbeteren;
12. dat de Minister de omkering van bewijslast niet van toepassing wil verklaren voor winningsgebieden buiten Groningen.

Gelet op deze constatering vinden wij dat:

- het Rijk en de gas- en zoutwinningsbedrijven voortvarend en daadkrachtig met deze constatering aan de slag moeten en een grotere maatschappelijke betrokkenheid moeten tonen, waarbij:
 - de informatievoorziening over gaswinning, risico's, effecten en schade-procedures duidelijk, begrijpelijk moet zijn en toegankelijk via één loket/portaal;
 - leefbaarheid en economische vitaliteit in de winningsgebieden op peil moeten blijven en er een goede balans moet zijn tussen lusten en lasten in het gebied;
- er een grotere rol moet zijn voor de lokale overheid.

Wij roepen de Kabinetssleden en Tweede Kamerleden op om meer aandacht te hebben voor deze zorgen en voortvarend te werken aan het herstel van vertrouwen en draagvlak.

Om dit te bewerkstelligen willen wij dat het Rijk de volgende zaken concreet gaat regelen in het belang van de inwoners en bedrijven in de winningsgebieden:

- De winningsbedrijven verplichten om:
 - nulmetingen van onroerend goed in winningsgebieden uit te voeren met periodieke herhalingsmetingen;
- In de Mijnbouwwet:
 - de omkering van bewijslast in te voeren voor mijnbouwschade als gevolg van gas- en zoutwinning voor alle winningsgebieden in Nederland;
 - decentrale overheden meer invloed te geven in het voorbereidingstraject voorafgaand aan de vergunningverlening voor delfstoffenwinning.
- In algemene zin:
 - concreet per winningsplan een duidelijke balans in de lusten en lasten bestaande uit een harde financiële tegemoetkoming voor winningsregio's af te spreken met vertegenwoordigers van belanghebbenden, lokale en regionale overheden.
 - het verbeteren van de communicatie van betrokken rijksinstanties richting burgers en bedrijven in de winningsgebieden over onder meer effecten, risico's, onzekerheden en monitoring.

Alleen door goede samenwerking van alle betrokken partijen kan er worden gewerkt aan het herstellen van vertrouwen en draagvlak van inwoners en bedrijven in de winningsgebieden. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid om er voor te zorgen dat de leefbaarheid en economische vitaliteit in de winningsgebieden op peil blijft, zodat het hier nu en in de toekomst goed leven en werken is.

Verzonden: Donderdag 20 oktober 2016 15:29
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Organisatie
Organisatie:

Staan er naar uw mening onjuistheden in de concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau?

Paragraaf 0 bij 1.5 3.1 5
2.4.1 aardgas minst vervuilende fossiele brandstof (meest CO2 arm):
Aardgas is niet CO2 arm

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

In de NRD wordt niet het verband vermeld tussen het aantal breuklijnen en het plaats vinden van aardbevingen
Breuklijnen worden niet aangegeven.
De achtergrond/procedure/uitgangssituatie/mogelijke gevolgen voor het milieu t.a.v. de zoutkoevoets worden niet omschreven

Reactie

Verzonden: Donderdag 20 oktober 2016 15:38
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

2.4.1 Wanneer het gas veilig gewonnen kan worden wil het nog niet zeggen dat het wenselijk is om het er uit te halen, ook niet gelet op de voorzieningszekerheid. Men kan ook wachten.

Blz. 35: m.e.r. beoordelingsplicht is niet verplicht bij bestaande oppervlakte-installatie. Het is echter dermate lang geleden vastgesteld dat de gevolgen voor het milieu veranderd zullen zijn.

Reactie

Verzonden: Donderdag 20 oktober 2016 22:09
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres: festegrundongeradiel@Gmail.com
Als: Organisatie
Organisatie: Stichting Feste Grun Dongeradeel

Reactie

Zienswijze omtrent gaswinningsproject Ternaard.

Stichting Fêste Grûn Dongeradeel wil op een aantal punten bezwaar maken tegen de voorgenomen gaswinning bij Ternaard.

In de volgende negen punten zal ik het een en ander verduidelijken.

- 1: De in de vorige eeuw begonnen gaswinning laat de laatste jaren de op velerlei vlak dramatische gevolgen zien. Onze buurprovincie zal er langdurig de gevolgen van ondervinden. Wij verzetten ons tegen het voortzetten van dit experiment in het woongebied waar de stichting zich sterk voor maakt. De economische gevolgen zijn ook reeds in deze regio voelbaar. (lagere WOZ huiswaardes en een minder aantrekkelijk potentieel woongebied)
 - 2: In gesprekken heeft de NAM aangegeven een nulmeting in het gebied te willen doen. Een volledige monitoring kan alleen dan plaatsvinden als hier tevens de zgn. tiltmeters worden toegepast. Zo kan een betrouwbaarder beeld worden verkregen omtrent bodemdaling en eventuele schade. Wij willen dat de gaswinner deze meetmethode gaat gebruiken.
 - 3: Bij dit als pilotproject bekend staande gaswinproject had de minister een goede zet kunnen doen door op voorhand te beslissen dat een substantieel deel van de opbrengsten terug dient te vloeien naar deze krimpregio. In plaats daarvan laat de minister zich weer leiden door dwingende Europese leveringscontracten en de behoefte om de schatkist op orde te houden. Wij verzetten ons tegen dit aloude verdienmodel waar de bewoners in het winningsgebied met lege handen achterblijven.
 - 4: Bij onderzoek naar de bodemdaling in het aangrenzende winningsgebied (Pinkegat) kreeg de NAM de opdracht de afwijkende cijfers beter te onderzoeken. Tevens dient er nog onderzoek gedaan te worden naar de "zoutkruip" in dit gebied. Zolang dit niet gebeurd is willen wij geen gaswinning in het aangrenzende gebied Ternaard.
 - 5: Onafhankelijke geologen geven aan dat er onvoldoende onderzoek is gedaan naar breuken in de Friese ondergrond. Om eventuele kans op bevingen beter in kaart te brengen willen wij dat hier verder onderzoek naar wordt gedaan voor overgegaan wordt tot winning.
 - 6: Door de aardbevingsproblematiek in Groningen lijkt de aandacht naar schade door zetting ondergesneeuwd te worden. De "onafhankelijke" bodemdalingscommissie Fryslan lijkt het causaal verband tussen gaswinning _ aanpassing grondwaterstand_ zetting niet aannemelijk te vinden.
- Zolang er niet een echt onafhankelijk onderzoek wordt gedaan zou er niet gewonnen moeten worden. De velden in N.O. Friesland zullen straks bijna aaneengesloten zijn en zullen vergeleken met hoeveelheid gewonnen gas veel meer dalen dan het Groninger veld. Alle reden om hier ook vanwege de zeedijken zeer voorzichtig te zijn.
- 7: Het kwetsbare Waddengebied (n.b Natura 2000 gebied) is wederom decor van een volgende ronde gaswinning. Dit zou verboden moeten worden!!

- 8: De overheid gebruikt verschillende modelscenario's van de mogelijke zeespiegelstijging. Bij gaswinning wordt een lagere waarde gehanteerd dan bij de normen voor dijkhoogte. Voor gaswinning dient duidelijk te worden waar dit verschil door wordt veroorzaakt.
- 9: De optredende verzilting heeft reeds verregaande economische gevolgen voor de boeren in N.O. Friesland. Bovendien zou er in de toekomst een probleem kunnen ontstaan met de drinkwatervoorziening in dit gebied. In de toekomst kan dit meer geld kosten dan de op dit moment lage opbrengsten voor het gas.
- 10: N.O. Friesland zal voor langere tijd geconfronteerd worden met gevaarlijke transporten zolang er geen betere leiding aangelegd wordt om het afvalwater te vervoeren. Voor Dongeradeel een mooie inkomstenbron maar toch nog steeds onwenselijk.
- 11: Zolang de nieuwe mijnbouwwet nog ter beoordeling bij de Eerste kamer ligt vragen wij de minister geen toestemming voor deze boring te geven.

Namens stichting Fêste Grûn Dongeradiel

Verzonden: Donderdag 20 oktober 2016 22:24
Onderwerp: Zienswijzeformulier
Gaswinning Ternaard - concept-Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Aanspreekvorm:
Aanspreektitel:
Achternaam:
Voorvoegsel(s):
Voorletters:
Straat:
Huisnummer:
Postcode:
Woonplaats:
Telefoonnummer:
E-mailadres:
Als: Particulier

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Gezien de recente historie alsmede de actualiteit in de aangrenzende provincie Groningen inzake de opstelling van de Staat/de NAM, het voortdurende gebrek aan inschattingsvermogen naar de effecten van gaswinning, is het onverantwoord om op korte termijn gas te willen winnen op de voorgenomen lokatie i.c. Ternaard.

De mogelijke gevolgen van gaswinning -direkt of indirect- en de juridische procedures die ingezet zullen moeten worden om eventuele veroorzaakte schade vergoed te krijgen gezien de zeer korte afstand van ons eigen woonhuis en vele andere belanghebbenden is niet de route waar ik mij op verheug. Het enorme gebrek aan solidariteit wat de Groningers ten deel is gevallen zal ook hier kunnen plaatsvinden; "een krimpgebied".

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Persoonlijk vind ik dat gaswinning zeer versneld verminderd moet worden en dat er veel belastinggeld naar onderzoek van gedragsbeïnvloeding mag gaan zodat mensen minder energie gaan consumeren, naast het ontwikkelen van slimmere producten en meer inzetten van wind-, zon- en water-energie.

Reactie

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Gaswinning Ternaard
Postbus 248
2250 AE Voorschoten

20 OKT 2018

Ee, 17 oktober 2016

Betreft : Bezwaar tegen voornemen tot gaswinning in Ternaard

Geachte heer /mevrouw,

Bij deze teken ik bezwaar aan tegen het voornemen de NAM medewerking te verlenen om zijn activiteiten uit te breiden in Noord – Oost Friesland.
De aanvraag betreft: Het voornemen tot gaswinning in Ternaard.

De reden van bezwaar zijn als volgt:

- De effecten en gevolgen door gaswinning op zowel korte als lange termijn kunnen niet gegarandeerd worden.
- De hoeveelheid gaswinnings locaties in Noord - Oost Friesland baart mij grote zorgen.
- Schade meldingen worden niet serieus genomen door de NAM.

Het mag niet zo zijn dat economische belang boven die van veiligheid en het leefmilieu van de inwoners van een gaswinningsgebied gaat.

Zolang de overheid en de NAM niet weten om te gaan met de gevolgen van de ondergrondse activiteiten is het verstandig om deze plannen niet door te zetten.

De overheid heeft een zorgplicht : het waarborgen van de veiligheid van haar inwoners.

Met vriendelijke groet,